Bavnen

Vejlby-Strib Lokalhistoriske Forening

2006

Formand:
Skjold Christensen - 64 40 28 41
Vejlbyvej 2 D, Vejlby

Næstformand:
Jørgen Lundsgaard - 64 40 18 80
Lerbjergvej 9, Vejlby

Sekretær:
Kai Hansen – 64 40 19 44
Røjle Bygade 53, Røjle

Kasserer:
Ketty Hansen - 64 40 61 56
Strib Landevej 44, Strib

Bestyrelsesmedlem:
Arne Schmidt Andersen - 64 40 10 53
Nørre Allé 37, Strib

Suppleant:
Verner Sørensen – 64 40 25 04
Sofiendalvej 13 – Strib
Børge Jeppesen – 64 40 13 43
Kåsvænget 37, Strib

Revisorer:
Kaj Have - Knud Warming

Revisorsuppleant:
Preben Lindvig

Hvordan bliver man medlem?
Ring til et af bestyrelsesmedlemmerne, eller indsend kontingentet til:
Giro 9 86 21 37
Vejlby-Strib Lokalhistoriske Forening, Strib Landevej 44, 5500 Middelfart.
Kontingentet er 70 kr. om året pr. husstand. Enkeltpersoner i den gamle Vejlby-Strib kommune betaler kun 45 kr. – mens andre enkeltpersoner betaler 70 kr.

Bavnen

Vejlby Strib Lokalhistorisk Forening
Nr. 2 **2006**

INDHOLD:

Billehavedrengene	**1**
J. D. A Gang, Lærer I Staurby 1838-60	**12**
Strib som hotelby	**16**
Stribs bombardement 8 maj 1848	**18**
Fattiggården "Fælleshåb"	**21**
Krigsmindemærket på Vejlby kirkegård	**30**
Fra de gamle aviser	**32**

Redaktion: Kirsten Fauk
64 40 10 63
KopiService
Fredericia
ISSN 0906-5008
SATS:
Jens Ulrik Thomsen
Næste nummer udkommer februar 2007
Deadline 15. december 2006

Forsiden:
Skitse af 12-årigeOtto Fønss: Fra jordbærmanden ved Nyskov 1867

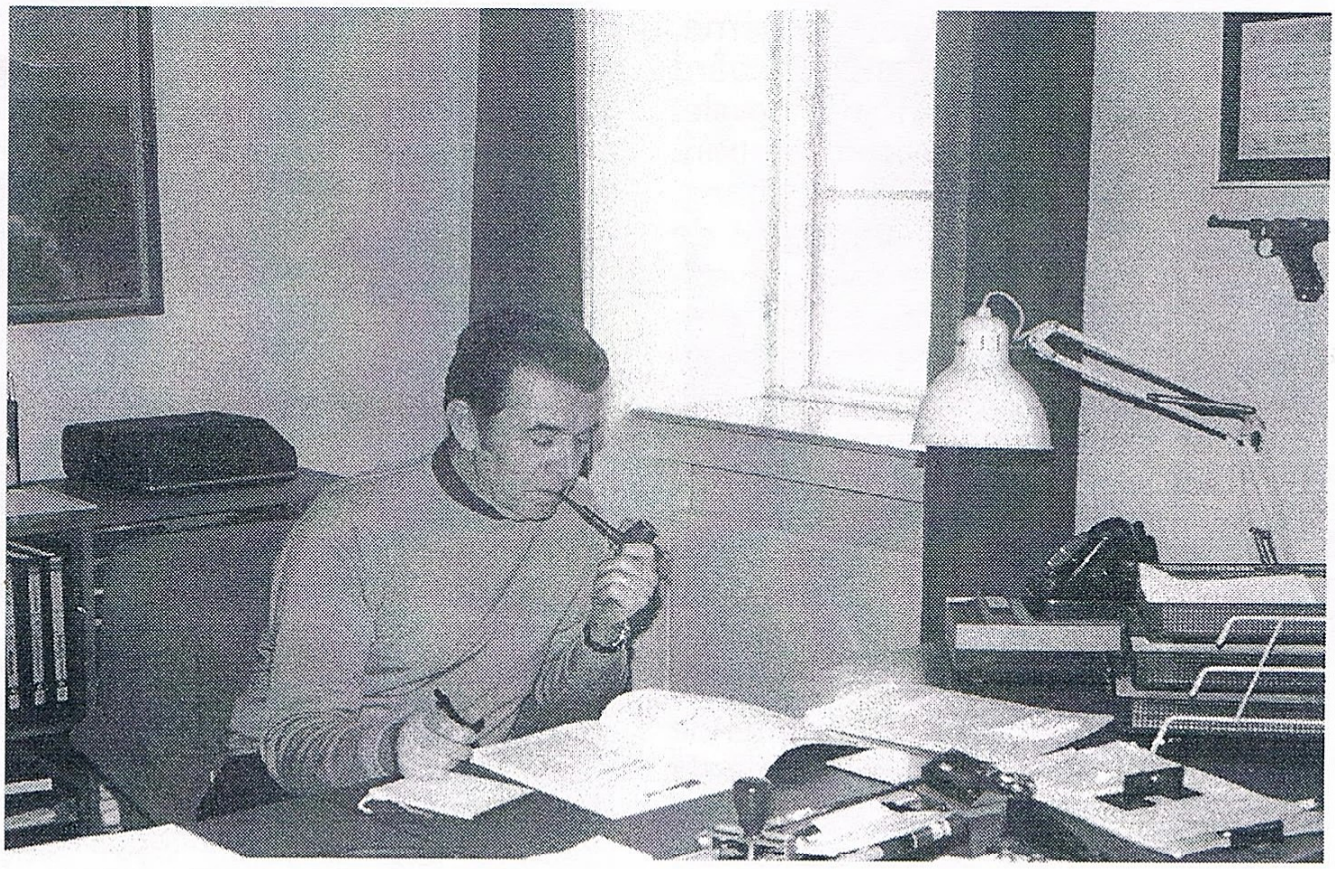
Strib-Røjleskov Arkivs hjemmeside:
www.striib.dk

Billeshave-drengene

Af Poul Christensen

Fra 1959 til 1985 fik drenge på vej ind i en kriminel løbebane en sidste chance på Billeshave. Et hold af pædagoger og faglærere forsøgte at hanke op i de unge. Det lykkedes for en del. Men klientellet blev mere og mere belastet. Tiden løb fra den institution, der med forstander Harry Mielche i spidsen var bygget op. Beboerne på Nordvestfyn mærkede også Billeshave-drengene på godt og ondt.

"Det er nok Billeshave-drengene, der har gjort det". Det var i godt et par årtier standardbemærkningen, når en bilejer i Middelfart en morgen manglede sin bil. Eller familien i Strib søndag aften kom hjem til en opbrækket terrassedør.
Drengene tog på springture, men "havde de lavet alt det, som de fik skyld for, så ville vi ikke have set dem ret meget på Billeshave". De ord brugte Harry Mielche gerne, når han var ude at fortælle om Billeshave og de forhold, der fik unge ud på det kriminelle skråplan.
Fra 1969 til 1985 husede den gamle herregård på Røjlehalvøen omkring 40 unge mænd, som var begyndt en karriere, der gjorde dem til

Harry Mielche var forstander fra oprettelsen i 1959 til 1979. Han betegnes som en foregangsmand, en dygtig pædagog og leder. Her på sit kontor den sidste arbejdsdag i 1979. Bemærk den forgyldte legetøjspistol på væggen, som en kollega forærede ham efter offentligt postyr om skydetræning på Billeshave. (Foto: Peter Mielche)

kandidater til et liv bag tremmer i en stor del af resten af deres liv. De havde prøvet at malke en automat eller det, der var værre, og var kendte hos politiet og det lokale børneværn. Men et liv ind og ud af landets fængsler kunne måske undgås, hvis nogle voksne i et lille års tid med kærlig og fast hånd gav dem noget skolelærdom og gode manerer og lærte dem at leve et normalt liv med at komme op om morgenen og passe et arbejde.

Den læreruddannede Harry Mielche havde erfaring med det klientel på Statsungdomshjemmet Skibbyhøj ved Frederikssund og blev udset til at bygge et ungdomshjem op på Billeshave.

Kriminelle drenge skulle afløse adfærdsvanskelige piger i bygningerne, der ikke længere var en herregård værdig. De var misligholdte og slet ikke egnede til en sådan institution. Men det lykkedes at komme i gang. Drengene blev stuvet sammen i de rum, der var på første sal i hovedbygningen. Der blev indrettet værksteder i de tilbageværende landbrugsbygninger. Drengene hjalp selv med at sætte bygningerne i stand. Der blev lagt planer om at bygge nyt og en ny måde at indrette sådanne institutioner på. De unge skulle have deres eget værelse og bo i mindre enheder sammen med personalet i en slags familiefællesskab. De planer blev gennemført i de kommende år. I 1966 stod de nye bygninger klar, dog var der færre og dermed større afdelinger end oprindeligt ønsket.

Noget af den store og flotte park måtte vige. Navnene på de fire nye huse blev fundet en fridag, Harry Mielche, snedkerfaglærer Ole Mad-

Blodbøgen i parken først i 1960'erne, inden de fire afdelinger blev bygget. Harry Mielche indførte blodbøgskaffe en forårsdag, når det flotte træ var sprunget ud. Så samledes drenge og medarbejdere til morgenkaffe ved træet og hørte dets historie blev fortalt. Den lyder i dag, næppe historisk helt korrekt: Godsejerparret ventede en arving i 1879. Blev det en dreng, ville faderen plante et egetræ. Blev det en pige et bøgetræ. Det blev "kun" en pige, men faderen syntes, hun var så køn. Derfor skulle det være en særlig bøg. (Foto: Harry Mielche)

Efterskolen Billeshave fortsætter traditionen med blodbøgskaffe og inviterer tidligere ungdomshjemsmedarbejdere med. Her fra forsommeren 2006. Fra venstre: Jens Laursen, murerfaglærer, Ingse Laursen var i socialrådgiverpraktik og blev gift med Jens. Hanne Rath Pedersen, gift med afdøde afdelingsleder Frede Rath Pedersen, Bøgely. Bendt Corfitzen, afdelingsleder på Egely. Lilly Pedersen, gift med Flemming Pedersen, der var lærer. (Foto: Poul Christensen)

sen og kommende afdelingsleder Bendt Corfitz sad og snakkede om løst og fast. De store træer i parken måtte falde for at give plads til det nye. Det gav inspiration. Den ene tanke tog den anden. Jo, afdelingerne skulle have navn efter de træer, der havde været dominerende i områderne, og de unge skulle dér være i ly for kriminalitet. Kastanjely, Bøgely, Birkely og Egely blev navnene på afdelingerne.

Ærlige tyveknægte

De fleste drenge kom fra stenbroen i København og omegnskommunerne. De havde alle et større eller mindre kriminelt repertoire, men det var ikke deres skyld, pointerede Harry Mielche i artikler.

- Det er et symptom. Den egentlige baggrund skal afgjort søges i de sociale forhold, samfundet byder, og herunder ikke mindst den fortvivlede boligsituation, der har rådet siden afslutningen af anden verdenskrig, skrev han.

Byerne var ikke til børn og unge. Brudte hjem og manglende forældreomsorg. Og de mange materielle fristelser, som velfærdssamfundet tilbød til dem med penge, kunne let gøre det snublende nærliggende for en sådan ung mand at komme på den forkerte side af lovens grænse for at opleve spænding.

Sådan argumenterede Harry Mielche og stillede krav til sine pædagoger: De skulle kunne give drengene en vals, så væggene skælvede, men bagefter skal drengen mærke, at de kan lide ham, men at de ikke kan lide det, der havde foranlediget denne tordentale.

- De fleste var dengang nogle gode drenge på 16-18 år, der bare var faldet ud af systemet. De passede ikke skolen og lavede typisk småkriminalitet. Der var ikke vold og misbrug dengang. Jeg vil kalde dem ærlige tyveknægte, siger Erik Maegaard, der blev ansat i 1961 og senere blev afdelingsleder på Kastanjely.

Alternativet til Billeshave var fængslet. De stod med det ene ben til at skulle "spise af bliktallerkner", som Erik Maegaard udtrykker det, i det meget hårde miljø, som fængslet er især for meget unge mennesker. Billeshave var en sidste chance, selv om de fleste næppe følte det sådan. Alligevel tog stort set alle imod tilbuddet og var positive.

Medarbejdere ca. 1962. Fra venstre: Pædagog Augustinus Sørensen, murerfaglærer Jens Laursen, malerfaglærer Ib Normann, tømrerfaglærer Ole Madsen og en unavngiven, som var ansat i kort tid. (Foto: Harry Mielche)

Det daglige liv

Da de nye afdelinger var kommet i gang, var der ca. 40 unge og godt 30 ansatte på Billeshave. På Birkely og Bøgely var der hvert sted 12 unge og 3½ pædagoger. Kastanjely med otte unge og også 3½ pædagoger var i begyndelsen et udslus-

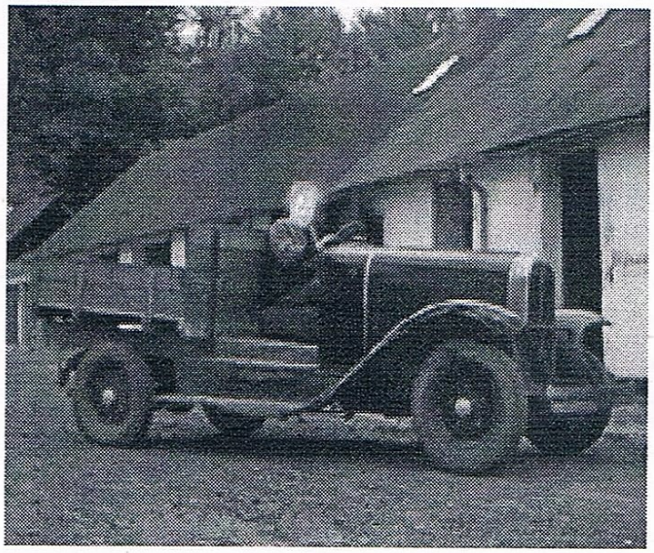
ningssted for de bedste unge, men de tre afdelinger kom til at ligne hinanden. Egely derimod skilte sig ud som en lukket afdeling, der var et såkaldt surrogatfængsel for varetægtsfængslede unge under 18 år. Så undgik de unge, mens sagen blev efterforsket og behandlet af domstolen, det langt hårdere miljø i et fængsel. På Egely var der otte unge og ca. syv pædagoger.
Der var tre værksteder, murer, træ og metal, med hver en faglærer. I perioder var der også gartneri og malerværksted. I skolen var der ansat to lærere. Forstander og viceforstander udgjorde ledelsen. Der var en visitator, der bl.a. havde kontakten til kommunerne. Der var en bogholder og en assistent i administrationen. Endelig var der et køkken med et par ansatte og en pedel/gartner.
Om natten havde en pædagog sovende nattevagt på hver afdeling, og en såkaldt runderende nattevagt gik rundt i området og på afdelingerne. De unge boede på enkeltværelser som en familie sammen med pædagogerne. I en årrække havde afdelingslederen og stedfortræderen bopælspligt, og hustruerne havde også opgaver og fik en latterlig lille løn, som Harry Mielche udtrykte det. De unge hentede morgenmaden i centralkøkkenet og gjorde klar til fælles morgenmad med havregryn, brød, ost, marmelade og kaffe/te.
De unge skulle lære ordentlige manerer, så de var til at være sammen med, når de forhåbentlig skulle ud i det virkelige og normale liv.
- Når du selv har øst op, må du spise op. Kan du ikke, så må du være syg, og du må gå op at lægge dig, lød konsekvenspædagogikken, der også betød, at den unge ikke kom på arbejde og fik lommepenge.
Fra kl. otte til 12 var der skole og værksted. De fleste var langt bagud med skolelærdom og manglede udpræget lyst og måske for nogle også evner. Det var skolen indrettet efter. Men der var også unge, der gik i skole i omegnens skoler i Strib, Aulby og Middelfart.
Kl. 12 samledes flokken igen i afdelingerne til frokost. Almindelig frokost med brød og pålæg, mælk og vand.

Birkely 1966. Eleverne boede på enkeltværelse på 1. sal, hvor der også var fjernsynsstue og billard og soverum til den vagthavende pædagog om natten. I den nærmeste ende i stueplanet var der afdelingslederlejlighed. Souschefen boede i den anden ende. Imellem lejlighederne var der spisestue. I sikringsrummet i kælderen var

Eftermiddagen blev tilbragt på værkstederne. De unge skulle finde ud af, hvad de interesserede sig for, og de skulle lære at passe et arbejde. Den totale aktivitet med

skole og arbejde var en normal arbejdsdag. Værkstederne prøvede at komme virkeligheden nær. Murerværkstedet producerede i en periode lecablokke til en virksomhed i Nr. Aaby. Træværkstedet lavede f.eks. paller. Virksomheden Cylindric i Middelfart fik håndtag til gasflasker fra metalværkstedet. De mest motiverede unge kom i praktik i egnens virksomheder. Noget gik godt, og gik det rigtig godt, kunne det ende med en læreplads.
Sidst på eftermiddagen blev der igen liv i afdelingerne. Aftensmaden blev hentet i en termocontainer i fælleskøkkenet. Pædagogerne kontrollerede, at de unge havde vasket hænder. Ville de ikke det, kunne de kun nyde duften af karbonaderne. Måltidet bestod sædvanligvis af en kødret med sovs og kartofler eller andre grøntsager samt en efterret.
Aftenen var fri, og det samme gjaldt weekenden. Det var op til afdelingens pædagoger i samspil med drengene, hvad der skulle ske. Men pædagogerne skulle være på forkant af eventuelle problemer og have aktivitet klar og tage styringen. Der var tv, billard og bordtennis på afdelingerne. I parken kunne der spilles bold. Udeaktiviteter kunne være en cykeltur, biograftur til Middelfart. I weekenden kunne det være idræt i gymnastiksalen på Bøgelundskolen tæt ved eller en divisionsfodboldkamp på Odense Stadion.

Eleverne drønede rundt i gamle ombyggede biler, som de selv byggede op og satte i stand. Her en Chevrolet i ca. 1962, som blev kaldt "Tøsen". Hun endte sine dage med at blive smadret og gå op i luer. (Foto: Harry Mielche)

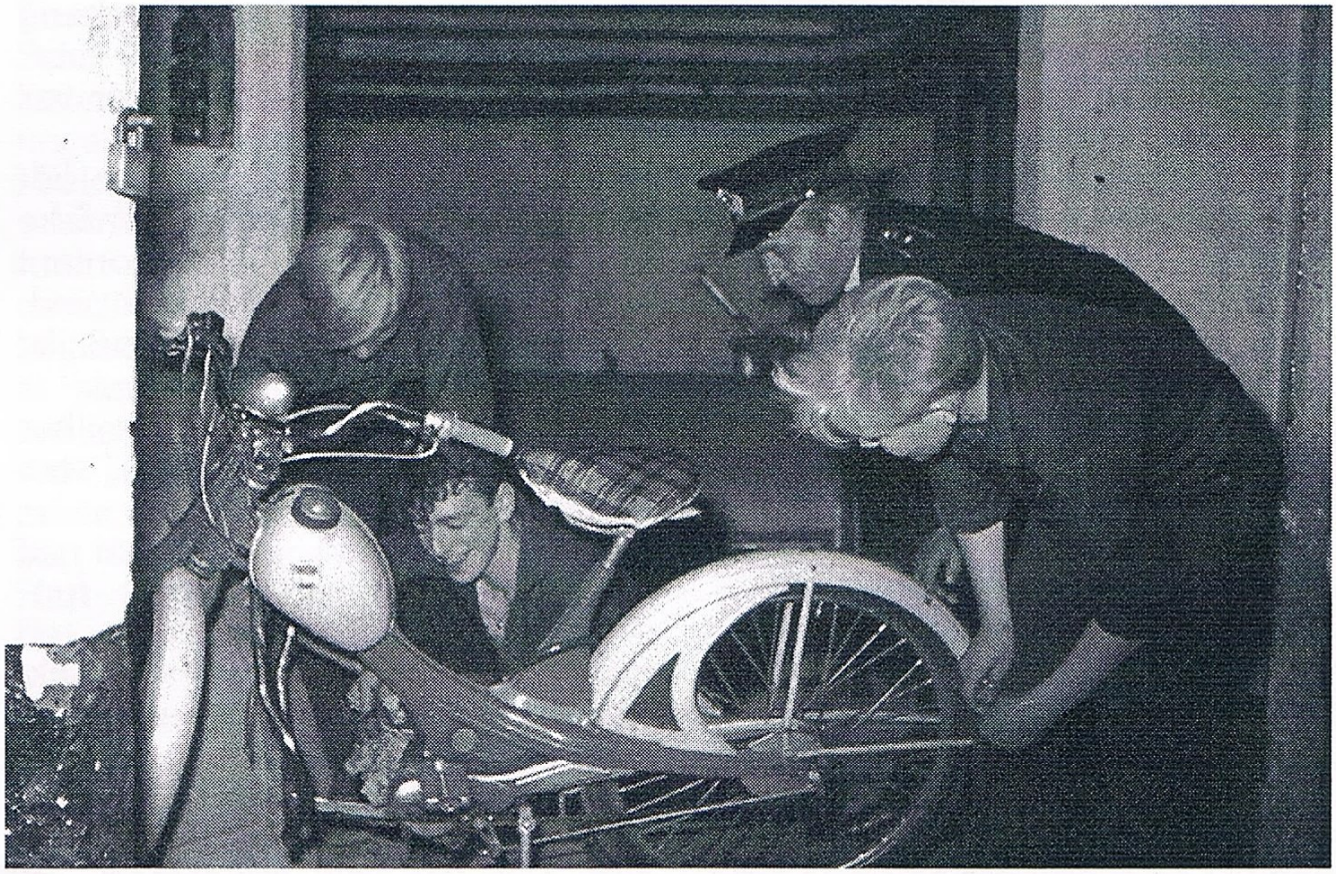
Postyr om skydning

En gang om året lejede de sig ind på et feriecenter ved Vesterhavet. Så kunne drenge være rigtige drenge, når de om aftenen skulle prøve at fange smuglere, som var i gang med at landsætte gods i klitterne. De ansatte, som var blevet hjemme, forsøgte sig som smuglere og blev selvfølgelig til sidst fanget af drengene.
Det kunne også gå lidt hårdt til, når der var strid blandt de unge om den uformelle ledelse. Det var før, rundkredspædagogikken var opfundet. Det skete på de unges betingelser. Ud i skoven en aften, og de bare næver afgjorde sagen under opsyn af pædagogerne. Den form for pædagogik ophørte dog og går slet ikke i dag, men dengang var den effektiv og gav stabilitet i gruppen.
Det var vigtigt, at de unge oplevede succeser, at der var noget, de var gode til. Ud fra den betragtning underviste Erik Maegaard drengene i salonriffelskydning. Men det at disse kriminelle drenge nu også skulle lære at skyde, faldt nogen for brystet. Det gik ikke stille af i dagspressen, og kritikken haglede ned over Billeshave. Det var galt

nok, at de tog på springture og stjal fra hæderlige folk. Men skulle de unge mennesker nu også lære at blive mordere.
Internt bakkede Harry Mielche sit personale op.
- Men kravet var, at vi ville noget med det, vi gjorde, siger Erik Maegaard.
Udadtil forsvarede Harry Mielche skydningen som fritidsaktivitet.
- Vi er også blevet kritiseret, fordi drengene kørte rundt i gamle biler. Det ville forlede dem til at stjæle biler. Og når vi har en billardstue, er det for at opdrage til at gå på værtshus. Som en kollega har sagt: Hvis vi lærer dem at sy stramaj, så får vi skyld for at gøre dem kvindeagtige, og de bliver homoseksuelle. Ok jo, vi lever i et glashus, men vi har intet at skjule, sagde Harry Mielche i et interview.
Fagfolk bakkede ham op. En kollega udnævnte ham til "Ridder af den Gyldne Pistol" og tildelte ham diplom og en forgyldt legetøjspistol, som i resten af hans Billeshavetid prydede en væg på forstanderkontoret.
Men drengene var ikke altid lette at styre.
Unge pædagog Erik Maegaard kunne egentlig ikke fatte, at drengene kunne finde på at forlade det dejlige sted Billeshave, da han oplevede det første gang, at en af hans drenge smuttede. Men han blev klogere. Harry Mielche forberedte ham på, at det ville ske igen og igen. Den værste rømning var ved at tage pusten fra Erik Maegaard.
En købehavnerdreng tog toget til København på lokumsbillet. Han blev taget af politiet på Hovedbanegården og sov i detentionen, til Sundholm (center for hjemløse) åbnede næste morgen. Næste nat på Sundholm forsøgte han at fortsætte springturen via et lagen fra anden sal. Lagenet holdt ikke. Drengen røg ned og slog baghovedet ned i nogle fliser – og slog sig ihjel.
Så barsk kunne det også være. Men de fleste springture var mindre dramatiske. Ofte viste medarbejderne, hvor de unge søgte hen, og kunne hurtigt finde dem. Prisen for disse udflugter var stuearrest og inddragelse af en hjemrejseweekend. Plus det, som eventuel kriminalitet kunne kaste af sig.

Jyllandstur i luksusbil

På egnen havde Billeshave-drengene – og dermed Billeshave som institution – et blakket ry. Medarbejderne blev ringet op af sure folk, der havde mistet det ene og det andet. Nogle gange var det slet ikke Billeshave-drengene. Men de lavede mange bræk og tyverier. K-markedkøbmanden i Strib, Johannes Rasmussen, fortæller således om flere ubudne Billeshave-drenge i sin forretning og har såmænd egenhændigt og sammen med naboer fanget flere og holdt dem i et fast greb, til politiet kom.
Medarbejderne på Billeshave fik også færten af indbrud, når de fandt et lager af spiritus eller cigaretter, og de havde et fint samarbejde med politiassistent Rasmussen med at få opklaret ugerningerne.
Der var også mere muntre episoder, når de unge boltrede sig ude i friheden: To gutter tog til Strib for at blive klippet. Foran den gamle færgegård for enden af Vestergade holdt en stor og funklende ny bil, som en repræsentant var ved at

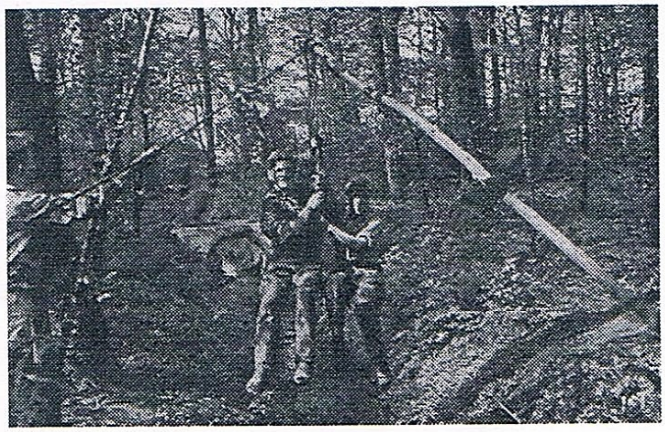
Billeshave havde et godt samarbejde med det lokale politi. Her inspicerer politiassistent Rasmussen en knallert, som de unge er ved at sætte i stand ca. 1962. (Foto: Harry Mielche)

sælge til husets ejer, fabrikant Ib Drasbæk. Repræsentanten lod nøglerne sidde i bilen, da han og bilkøberen på et tidspunkt gik ind. Det skulle han ikke have gjort. Hvalpene faldt for fristelsen. Ind i den flotte bil, og så op gennem Jylland i luksusbil. Men sådan én bruger benzin, og penge havde de ikke. De opdagede, at der luskede en hund rundt i vejkanten. De stoppede og fik den ind i bilen. I den næste by lykkedes det ungersvendene at sælge hunden. Så havde de kontanter til på næsten ærlig vis at købe benzin, og bilturen i det fri kunne fortsætte lidt endnu.
Den slags historier var man undertiden nødt til at dyrke blandt personalet, for at det ikke skulle blive for surt.

I lokal praktik

Det lokale erhvervsliv blev også involveret i at få Billeshave-drengene ind på rette spor. De bedste fik praktikpladser over et antal måneder for at prøve af i det virkelige liv, om de kunne klare et job og bevise, at de var en normal løn værd.
Mette og Jørgen Petersen drev en tømmermesterforretning i Strib og var med fra starten, da Harry Mielche henvendte sig. Der var nogle uheldige tilfælde, men de fleste klarede sig godt. Specielt én husker Mette Petersen tydeligt i dag:
- Jeg havde lige født min søn, Ole, i 1961, og så kom den unge mand med en kæmpe buket blomster til mig. Den havde kostet en stor del af hans ugeløn. Er det ikke rørende? Denne dreng havde en streng pleje-

far, som han dog altid forsvarede. Op til påske var han meget ked af det, for plejefaren ville ikke have, han kom hjem. Men plejefaren ombestemte sig i sidste øjeblik. De ringede fra Billeshave, og drengen fik fri.
- Jeg kan endnu se ham jublende glad springe på sin cykel og spurte mod Billeshave, siger Mette Petersen.
Den unge mand blev ansat hos costerskipper Henning i Strib, men døde nogle år senere ved en tragisk ulykke.
Skipper Henning havde også drenge i praktik, ligesom maskinfabrikken Sværtek i Strib, elektriker Nielsen i Middelfart m.fl.
Fritz Petersen indledte samarbejdet med Billeshave midt i 1960'erne. Han var smedemester og ejede Strib Maskinfabrik, der fremstillede nibbelrør – rør i forskellige tykkelser og længder, som VVS-installatører bruger til at forlænge og tilpasse rør ved f.eks. vandhaner og centralvarmeanlæg. Det begyndte med, at han satte en maskine op på Billeshave, som således fungerede som hans underleverandør. En dag blev han opfordret til at tage en praktikant, og det fortsatte han med til sidst i 1970'erne. Der var en ad gangen, som lavede forefaldende arbejde sammen med de ca. otte medarbejdere i det halve eller trekvarte år, han var der.
- De har stort alle være flinke og passet deres arbejde som andre unge, siger Fritz Petersen.
I de første år havde han også VVS-installationsarbejde. Efter aftale med Billeshave kom drengene kun ud til nybyggerier, ikke til private hjem. Men de var da præget af, at noget var gået skævt for dem. En dreng havde således lige mistet sin mor. Faren sad i Nyborg og en bror var vist også i fængsel.
- Jeg syntes, jeg skulle snakke lidt med den unge mand og måske trøste ham. Men jeg blev kontant afvist. Det rørte ham ikke en pind, hvad der var sket. Det kunne jeg ikke forstå.
Af de 12-15 drenge, der har arbejdet hos ham, var der en, som det endte galt med.
- Det var mod slutningen af perioden, og drengen havde fungeret tilfredsstillende. Men en morgen var en vinkelsliber væk. Den var brugt til at lukke en pengeskab i Middelfart op samme nat, fortæller Fritz Petersen.
Sidst i 1980'erne stoppede ordningen. Der var ikke længere Billeshave-drenge, der var egnede til at komme i ekstern praktik. Hvert år holdt Billeshave en sammenkomst for mestrene, der havde praktikanter. Det husker ostegrosserer Arne S. Andersen, der også tog imod de unge over en årrække, som nogle fornøjelige fester, som også havde det praktiske formål at få snakket sammen under uformelle former.

Søndagsaktivitet i skoven først i 1960'erne. Sådan kan man komme over en bæk. (Foto: Jens Laursen)

Forsøg på nyordning

Selv om der hele tiden skete justeringer, blev arbejdet med de unge sværere og sværere for Harry Mielche og hans medarbejdere.

- Vi kæmpede som vore kolleger rundt omkring med rømninger, kriminalitet og deraf følgende antipati i lokalbefolkningen, hvilket igen skabte store vanskeligheder for vores ønsker om at få drengene til at glide ind i normalsamfundet. Desuden måtte vi se vores elever falde tilbage kort tid efter udskrivningen, skriver Harry Mielche først i 1970'erne.

Det gav anledning til selvransagelse. Måske var staben ikke dygtig nok, antydede forstanderen, men snarere var opgaverne blevet vanskeligere. Billeshave-drengene var blevet mere belastet. Oftest havde de nu allerede en ret bastant kriminalitet med flere tiltalefrafald og flere institutionsophold bag sig.

Det førte til ændringer. De unge skulle komme på Billeshave, inden de var ramlet ind i det sidste og sviende nederlag, der placerede dem helt uden for pædagogisk rækkevidde. Som et forsøg over to år skulle Billeshave gøres mere efterskoleorienteret. Der skulle laves aftaler med de unge nu 14-16-årige, som kun havde trådt de første trin i en kriminel løbebane, og som i øvrigt var kørt fast i skoletræthed og skulkeri, og som kom fra vanskelige familiemæssige situationer. Med andre ord: Billeshave ville "skumme fløden", som kritikere var hurtige til at beskylde institutionen for.

Opholdet blev fra august 1974 et tilbud, som ikke kun den unge og forældrene, men også det pågældende børne- og ungdomsværn skulle sige ja til og bakke op. Opholdet skulle vare et halvt år med mulighed for forlængelse. Det betød også, at værkstederne mere blev en slags arbejdsterapi. De unge var ikke modne til en egentlig oplæring. Der blev også lagt kreative timer som ridning, jagt- og naturlære og foto ind i dagsprogrammet.

Sankt Hans aften på Egely 1967. Bagers fra v: faglærer Kaj Andersen og pædagog Gunnar Sparre. De vagthavendes fami-lier var inviteret til grillmad og bå med drengene. (Foto: Erik Nielsen).

Begyndelsen til enden

Harry Mielche skrev i 1977, at der var overvejende gode erfaringer med den nye ordning, og omegnen mærkede mindre til Billeshave-drengenes natlige ture. Men den succes, som han kalder det, kunne ikke fortsætte. Samfundet var i de år inde i voldsomme forandringer. Bistandsloven var indført. Opgaver blev flyttet rundt mellem stat og amter. Institutioner som Billeshave blev flyttet fra staten til amterne. Basisaftalen med Københavns Amt ophørte, og Billeshave kom under Fyns Amt.

De ansatte husker, at drengene over en årrække blev mere og mere belastet. Kriminalitet blandet med misbrug af alkohol og stoffer var også mere udbredt. Det begyndte

med snifferi til lightergas, så kom hashen og senere hårdere stoffer. Det var blevet sværere at finde arbejde. Begrebet ungdomsarbejdsløshed dukkede op som en svøbe, der truede en stor del af en generation til et liv i samfundets skyggeside.
De bedste unge i den udsatte gruppe kom i privat familiepleje, der også var langt billigere for kommunerne. Og så fik Billeshave den meget behandlingskrævende restgruppe. Flere og flere elever var rystende ligeglade med alting. Billeshave var blevet noget anden end den institution, Harry Mielche og hans medarbejdere havde bygget op. De var ikke gearet til de unge med massive problemer. Det krævede mere personale og omstilling.
Nye arbejdstidsregler ændrede også arbejdet – nogle vil sige umuliggjorde det. Vagterne blev f.eks. spredt ud på flere personer. Den tætte daglige kontakt med nogle få pædagoger var ophørt. Også økonomien strammede til. Der var ikke altid fyldt op med elever.
I en artikel i 1977 fortæller Harry Mielche om Billeshaves udvikling. Han var klar over, at det måske var en nekrolog, han skrev. I 1979 gik han på pension.

De gode eksempler

Vel var der mange problemer og vel var arbejdet hårdt, men spørger man i dag de gamle medarbejdere, om det var umagen værd at bruge en årrække af deres arbejdsliv på de store drenge, så lyser de op og istemmer et klart JA.
- De fleste knægte kom til at spise af bliktallerkner. For dem udsatte vi det lidt, at de kom ind i det barske fængselsmiljø. De blev ældre og måske ikke så ødelagte af det, siger Erik Maegaard og fortsætter:
- I dag er det en glæde, at vi har hjulpet en hel del til et bedre liv. Husk, at mange var skadet af svigt i deres første tre år, og det er næsten ikke til at rette op på.
Og så bliver det en personlig fornøjelse, når en tidligere elev med kone og barn banker på privat og vil fortælle, hvordan det er gået. Flere medarbejdere har haft og har stadig kontakt med deres drenge, som det er gået godt. Flere har også taget drenge i privat familiepleje. Netop de gode eksempler både i det store og i det små gjorde det hårde arbejde meningsfyldt.

Roden fra Silkeborg

En af dem bor og arbejder her på egnen. Ole Møller, 44 år, tager imod i sit hus i Middelfart.
- Jo, jeg var en rod, der absolut ikke gad gå i skole, griner han i dag, da han fortæller om sig selv som 14-årig i Silkeborg.
Han kommer fra et skilsmissehjem, hvor opbakningen til børnene kunne ligge et meget lille sted. Hans held var, at han var *indenfor* pædagogisk rækkevidde og havde i sig den evne at kunne skelne mellem, hvad der var rigtigt og forkert. Han har – i modsætning til de fleste Billeshave-drenge – aldrig betrådt den kriminelle løbebane.
Han kom, som flere andre utilpassede Silkeborgdrenge dengang, til Birkely en sensommerdag i 1975 og skulle ledes ind på rette spor af bl.a. Birkelys afdelingsleder, Willy Ketelsen. Han var turen rundt på værkstederne og lavede bl.a. klinkbyggede joller under Ole Madsens

Billeshave-drengen Ole Møller stikker hovedet ud af en snehytte, han og tre kammerater lavede i vinteren 1976. (Privatfoto)

vejledning og passede den store park. Skoletrætte Ole kom på skolebænken igen på Billeshave og blev så interesseret, at han fortsatte på Strib Skole. Han drømte om at blive kok og var i praktik på Billeshaves køkken. Men samværet med de andre drenge var problemfyldt.

- Det har givet mig tørre tæsk, at jeg ikke ville være med til springture og stjæle biler. Jeg holdt på min sans for, hvad der er rigtigt og retfærdigt, siger Ole Møller.

Det blev hans held, at han flyttede ind som plejebarn hos Eva og Willy Ketelsen i Strib. De blev en vigtig støtte for ham og har en stor andel i, at han fik det liv, han fik.

Han tog 8. og 9. klasse på Strib Skole og fik kammerater på skolen og i de lokale foreninger. Han var aktiv i bl.a. Strib Udspringsklub og som livredder i svømmehallen.

Efter skolen fik han en læreplads på Sværtek i Strib. Roden fra Silkeborg blev smed og senere socialpædagog – og ansat på Egely.

I dag arbejder han med psykisk syge og misbrugere.

- Jeg fik med i min rygsæk, hvordan det er at bo på institution. Det kan jeg drage fordel af i dag, for jeg kan sætte mig i beboernes sted og lettere snakke med dem og løse problemer, siger Ole Møller.

Billeshave lukker

Arne Jørgensen afløste Harry Mielche som forstander og drev Billeshave videre under Fyns Amt. Problemerne blev ikke mindre. Klientellet blev mere spredt. I perioder var der også unge grønlandske kvinder med en bred vifte af problemer. I midten af 1980'erne lukkede amterne mange store og gamle institutioner. Der var for mange ledige pladser. Tiden var definitivt løbet fra institutionen for ærlige tyveknægte, som med en kærlig og fast hånd over et lille års tid skulle have en sidste chance til at få et rimeligt normalt liv. Den sidste Billeshave-dreng forlod den gamle herregård i 1985, da Billeshave lukkede som ungdomshjem. Dog fortsatte den lukkede afdeling, Egely, under Fyns Amt og fungerer stadig som surrogatfængsel for unge under 18 år.

Derefter lejede Dansk Flygtningehjælp sig ind på Billeshave, der blev introduktionskole for flygtninge indtil 1987. Så havde Vestfyns Ungdomskursus til huse i bygningerne, indtil Fyns Amt solgte den gamle herregård til Den fynske Fagbevægelse og Landsforbundet DUI-Leg og Virke. Siden 1989 har der været efterskole.

Kilder: *Samtaler med Bendt Corfitz, Erik Maegaard, Jens Laursen, Willy Ketelsen m.fl. samt artikler i aviser og fagblade af og med Harry Mielche.*

J. D. A. Gang, lærer i Staurby 1838-60

Af Knud Madsen

Som følge af landsby- og købstadskolelovene af 1814 blev der i Vejlby sogn ud over skolen i Vejlby oprettet to nye skoler i hhv. Staurby og Røjle Tårup. Staurby Skole blev taget i brug 1815, og som lærer blev antaget Hans Hansen, der stammede fra Skårup på Sydfyn. I 1838 døde han af "de sorte kopper" (en afart af børnekopper, hvor der optræder blod i udslættet), og kort tid efter blev embedet overtaget af lærer Gang.

Lærer Gangs baggrund

Johan Diedrich August Gang blev født den 15.9.1808 i Slesvig by. Hans forældre var handskemager Johan Caspar Gang og hustru Charlotte Catharine Arlitz. Han var elev i Borgerskolen i Flensborg, derpå lærermedhjælper hos en lærer Smith, privat sanglærer i to år hos en orgelbygger i Angel og derpå lærermedhjælper nær Köln. Den 29.6.1833 dimitterede han fra Skårup Seminarium med første karakter: meget duelig. Herefter var han fra 1833-38 informator (huslærer) hos kammerherre Niels Basse Fønss på Hindsgavl. Da lærer Hansen i Staurby døde i februar 1838, sørgede Basse Fønss, som havde kaldsretten, for, at Gang blev skolens nye lærerregnet fra 4. 4. 1838. Staurby hørte til et af stiftets bedste skoleembeder, og da de økonomiske forhold nu var i orden, blev Gang gift med Caroline Lucia Müller i Vejlby kirke den 30.9.1838. Hun var født den 17.9.1813 i Kappel som datter af maler Johann Friedrich Gottfried Müller og hustru Margaretha Maria Nora Bennholdt.

Vilkårene

Staurby skole var en trelænget, stråtækt bindingsværksbygning, som rummede både lærerbolig og klasselokale. Skole og bolig lå i øst-vestlig retning med udlængerne pegende mod nord. Til skolen hørte en jordlod på 6 tdr. land med et hartkorn på 7 skæpper, 3 fjerdingkar og 1 ¼ album, hvor der kunne græsse to køer og seks får. Fra ca. 1845 findes følgende beskrivelse af kirke-sanger- og skolelærerembedet i Staurby: "Skolen har 60 til 70 børn. Distriktet 25 gårde, 2 boelsteder, 2 møller, 16 huse med jord, 7 jordløse huse og inds[iddere?]. Gammelt. hartkorn omtrent 177 tønder. 220 offerpl[adser?], 3 á 4 barnedåb, 8 konfirmationer, 1 á 2 bryllupper, 1 begravelse. Embedet er reglmt. [reglementeret?], og for de uvisse indkomster afgår nu kun 3 tønder byg (forhen 6 tønder.). Løn: 6 tønder rug, 10 tønder byg in natura, 22 tønder byg betalt efter kapitelstakst. Mælk, 20 læs tørv og 20 læs gærdsel (efter almindelig overenskomst med beboerne). Nogle få tørv leveres desforuden af husmændene og af 2de gårde på Aulby Mark, 128 lispund hø, [191?] lispund 10 pund halm. Ingen andel i kvægtienden. I årlig leje af gymnastikpladsen, der er taget af embedsjorden, haves 4 rigsbankdaler. Boligen, der vedligeholdes af distriktet, er i det hele rummelig og anstændig, og er beliggende midt i byen, ¼ mil fra kirken, ½ mil fra købstaden, ¼ mil fra

møllen. Godt, men ej tilstrækkeligt, vand findes i gården. Haven, tæt ved huset, frembringer fornøden humle og køkkenurter, ligesom der forefindes nogle unge frugttræer. Jordlodden, der ligger tæt ved boligen, udgør med have og gymnastikplads 6 tønder land af almindelig god bonitet. Hartkorn 7 skæpper, 1¼ album. Lodden er for nylig indhegnet. Beboerne har hidtil vellvilligt dyrket lodden. Enkepension: 6 skæpper rug, 10 skæpper byg in natura, 3 tønder byg betalt efter kapitelstakst. Til hjælpekassen 1 tønde byg. Til Nyborg Skole 1 rigsbankdaler. Ingen kommuneafgifter".

Lærergerning og andre opgaver

Gang var formentlig en streng lærer, og i så fald adskilte han sig ikke fra datidens kolleger. Af sine kolleger blev han kaldt dygtig. Tidligere hed det i Vejlby sogn, at "havde man gået i skole hos lærer Gang i Staurby og var blevet konfirmeret hos pastor Ascanius i Vejlby, så kunne man let gå Dragonskole igennem - og den var skrap dengang". Da biskop Engelstoft i 1854 visiterede Staurby skole, fandt han "den på et meget tilfredsstillende standpunkt i alle fag, som læres, især i retskrivning, regning og skrivning. Den ærværdige lærer Gang arbejder øjensynlig med flid og troskab, og hans hele forhold bærer præg af kærlighed og omsorg". Ud over sin skolegerning skulle lærer Gang også passe sit arbejde som kirkesanger og landmand, så han har haft rigeligt at se til. Af folketællingen for 1845 fremgår, at hans 78-årige svigerfar boede på skolen og blev forsørget af lærerfamilien. Svigerfaderen døde i 1847. Familien holdt også - i hvert fald til tider - en tjenestepige. Det kunne sikkert også være nødvendigt, thi der blev i tidens løb født ti børn i ægteskabet, hvoraf de to ganske vist døde som spæde. Den 6.7.1855 fødte lærer Gangs hustru en dødfødt datter, og den 5.8.1855 døde hun selv. Man kan vel med rimelighed antage, at fødselen kostede hende livet? Hustruens død tog hårdt på lærer Gang, han måtte velsagtens overtage en del af hendes pligter, og måske voksede opgaverne ham efterhånden over hovedet. Han blev nu af og til syg, og til sidst måtte sognets øvrige lærere overtage hans pligter. De ti børn i ægteskabet mellem lærer Gang og hustruen Caroline Lucia var:

Lovise Nielsine, f. 1839 -
Johan Didrik August, f. 1841 - d.1842
Augusta Sophie Fredrikke Margrethe, f. 1842 -
Caroline Frederikke Charlotte, f. 1844
Johan Didrik August, f. 1845 -
Ane Johanne, f. 1847 -
Ludvig Christian, f. 1849 -
Emma Mathilde, f. 1851 -
Julie, f. 1853 - d. 1872
Dødfødt datter, f. 1855

Lærer Gangs død

Den 14.1.1860 døde lærer Gang, og i Middelfart Avis for den 16. 1. 1860 kunne man læse følgende bekendtgørelse: "Den 14de Januar d. A. kaldte ved Døden Gud bort fra tunge Lidelser vor elskede Fader: Skolelærer i Staurby Johan Didrich August Gang. Hans efterladte 8 uforsørgede fader- og moderløse Børn". Samme dag meddelte avisen: "En af vor Egns Ungdomslærere, Skolelærer Johan Didrich August Gang i Staureby, er i Løverdags afgaaet ved Døden. Den af-

døde var meget afholdt i sin Kreds og hans Død maa saameget mere beklages som han efterlader sig 8 uforsørgede Børn, der allerede tidligere have mistet deres Moder. Smertelig Ærgrelse over Tabet af en ikke ubetydelig Sum, som Gang havde sammensparet til sine Børn og udlaant til en nu falleret Kjøbmand, maa desværre ansees som en af Aarsagerne til hans Sygdom og Død". Den købmand, som avisen hentydede til, var Chr. J. Petersen, Vestergade i Middelfart, som gik fallit i 1859, bl.a. som følge af en generel pengekrise i 1857, og fordi et af hans skibe, "Hannibal", forliste. Det er korrekt, at lærer Gang havde 500 rigsdaler til gode hos købmand Petersen; men ved fallitboets opgørelse, blev der dog udbetalt 226 rigsdaler, 3 mark og tre skilling til Gang. Han døde derfor næppe af pengesorger.

Mindedigte

Efter lærer Gangs død bragte Middelfart Avis i tidens noget svulstige stil et par digte til hans minde. Det første, bragt den 25.1.1860 og signeret C. P., lyder således:

Helliget J. D. A. Gangs Minde den 20de Januar 1860.

Hvo samles hist ved sorten Baare
I Skolens Bolig sorgfuld der?
En liden Flok, som græder saare,
Nu fader-, moderløs den er;
Giv dem, o Gud, Ved Jesu Tro
I Afskedstimen Trøst og Ro!
En trofast Lærer er hensovet,
Som virkede med Kjærlighed;
Hans Frelser derfor har ham lovet
Ved Sandheds Ord livsalig Fred;
Saa hvil da sødt i Jesu Favn,
I Hjertes gjemmes her dit Navn!

Det næste digt, som var usigneret, blev bragt 1. 2. 1860, og har følgende ordlyd:

Skolelærer Johan August Didrich Gang's Minde

Farvel! Farvel du lyse Sjæl!
Din Vandring gaar mod Lysets Rige!
Der til Beskuelse Din Troskab stige.
Der bliver Fryd og Fred Din Deel.
Du var saa god, saa Eiegod!
Ret i Dit Hjem en Fredens Engel
Saa reen som Lilien paa sin Stengel
Din aabne Sjæl for Alle stod.
Mangt et Øie græd, da Du gik bort
Mangt et Hjertesuk lød ved Din Baare!
Ak! I Dit Hjem der sørges saare
Der knuges Hjerterne saa haardt!
O sku dem fra den lyse Bo!
O bed Gud lindre deres Smerter!
Svæv stille ned i Deres Hjerter
De gjemme vil Dig ømt og tro.

Børnenes forsørgelse

Kort efter lærer Gangs død meddelte Middelfart Avis 25.2.1860: "Som meddeelt døde for kort Tid siden Lærer Gang i Staureby fra en talrig, moderløs Børneflok, der ved Faderens Død stod baade hjælpeløs og frændeløs. Naboer og Bekjendte søgte vel ved milde Gaver at lindre Sorgen og Nøden, men Trangen til et Hjem kunde derved ikke afhjælpes. Det glæder os at kunne meddele, at de mindste af Børnene have fundet kjærlige og deeltagende Forsørgere, idet Hofjægermester de Fønss til Hindsgavl have taget sig af den yngste Pige (7-8 Aar), en lidt ældre Pige have fundet et Hjem hos Gaardmand Ole Olsen paa Staureby Mark ("Karensminde"), en 11-12 Aars Dreng hos Pastor Clausen i Veilby og en 12-13 Aars Pige hos

Caroline Lucia Müller, gift Gang.
Angiveligt malet af faderen J. F. G. Müller

Gaardmand, Sognefoged Niels Jørgensen i Aulby, Veilby Sogn". Man må formode, at de af Gangs børn, som var konfirmerede, var ude at tjene. Ellers kom de det sikkert snarest. Onsdag den 14. 3. 1860 blev der afholdt offentlig auktion i Staurby skole over lærer Gangs efterladte ejendele. Det drejede sig blandt andet om sengeklæder, bøger, en ko og fire får. Hans lommeur var vurderet til 4 rigsdaler. En guldring, vurderet til 3 rigsdaler, som Gang havde fået foræret af skolebørnene, blev undtaget fra auktionen. Til fordel for de forældreløse børn opførte "Theatret i Middelfart" mandag den 16. 4. 1860 et par af J. C. Hostrups vaudeviller, nemlig "Den Tredje" og "Intrigerne", hvorefter der var bal. Dagen forinden havde børn og tjenestefolk mulighed for at overvære generalprøven til nedsat pris. Siden takkede børnenes værge, gårdmand Søren Hansen, Guldbjerggård på Staurby Mark, på børnenes og egne vegne for den "ikke ringe Skjærv", der var indsamlet til deres understøttelse. Ligeledes til fordel for børnene skrev og solgte Anders Hansen i Gamborg nogle vers til Gangs minde, hvilket indbragte 49 rigsdaler.

Man kan kun gisne om, hvor gode hjem ægteparret Gangs børn fandt. Blev de behandlet som familiens egne børn eller som tyende? Tilsyneladende gik flere af børnene på omgang i sognet. Julie Gang døde som ugift 18 år gammel i barselsseng, og kort efter døde hendes barn. Andre af børnene kom i vej, og lærer Gangs efterslægt lever stadig spredt rundt omkring.

Nogle kilder:
Middelfart Avis
Vejlby kirkebog
Oplysninger fra Bente Aaris, Oslo.

Husk – udflugten til Give-egnens museum
søndag den 17. september.
Tilmelding til bestyrelsen.

Billeder fra lokalhistorisk arkiv:

Strib som hotelby

Strib Færgegaard for enden af Vestergade er kendt som færgebyens kro og hotel med en storhedstid som badehotel i de første årtier af forrige århundrede. Men da færgeoverfarten ophørte i 1935, gik det ned ad bakke for det nu alt for store hotel, og det ophørte som hotel sidst i 1930'erne.

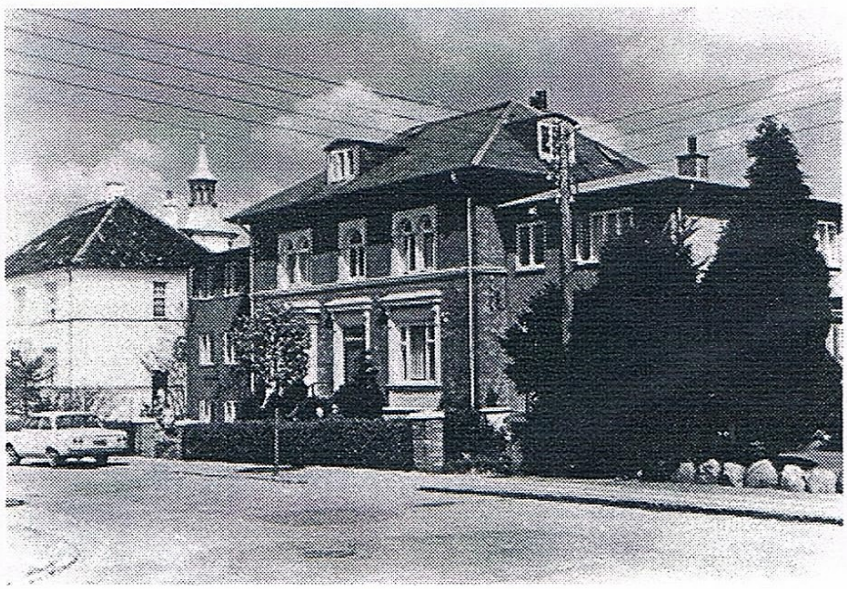
Men der kom et andet i mere beskedne lokaler. Villa Rona i Vestergade var i en kortere periode før anden verdenskrig pensionat og fungerede som hotel med tre-fire værelser fra 1947 til 1962. Stribborgerne holdt deres familiefester og foreningerne deres møder i Rona. Der var f.eks. også danseskole.

I begyndelsen af 1960'erne kunne folk få stillet sult og tørst i en ny restaurant på Strandvejen. Der blev bygget til, og det blev til Motel Strib, hvor der også blev holdt fester og møder. Det lukkede midt i 1970'erne. Derefter var der behandlingshjem for alkoholikere (del af Ringgården i Middelfart) og senere efterskole.

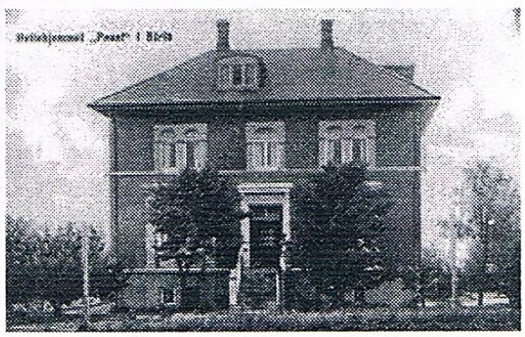
På Nørre Allé holdt Hotel og Pension Lillebælt til. Det blev overtaget af Frelsens Hær i 1972, der forinden havde drevet internt pensionat i tårnvillaen ved siden af. Navnet blev nu Pension Lillebælt. Efter 1992 har der dog kun været udlejning til grupper.

Men Strib er stadig hotelby. Værtshuset Oasen blev i 2002 til Sophiesodde Café og Spisehus. Nu er der galleri og café og Nørballes Natlogi med fire værelser.

Se www.striib.dk – Lokalarkivet for Strib-Røjleskov sogns hjemmeside. (pc)

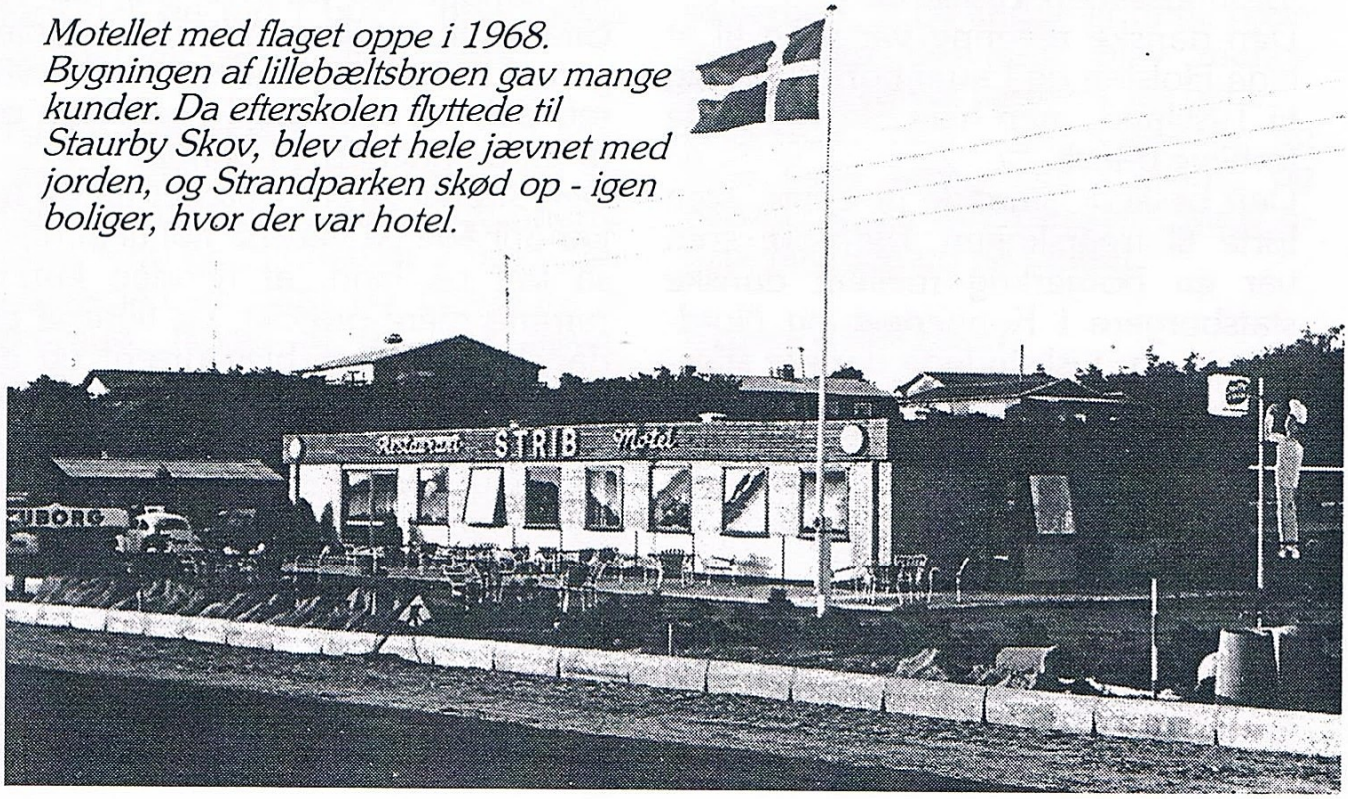
Pension Lillebælt ca. 1960 med Tårnvillaen i baggrunden. Ejendommen hed "Pnuel" (betyder Guds åsyn). I 1920 var der hvilehjem og i 1930'erne pensionat, drevet af en præstefrue.

Rona ca. 1950. Bemærk fortovsserveringen. Rona og Astrid Hellesø overtog byens eneste spiritusbevilling fra forstander Marie Hansen på husholdningsskolen, tidl. Færgegarden. Mange Stribborgere var utilfredse med, at husholdningsskolen i flere år fastholdt bevillingen, så andre ikke kunne drive en restaurant.

Motellet med flaget oppe i 1968. Bygningen af lillebæltsbroen gav mange kunder. Da efterskolen flyttede til Staurby Skov, blev det hele jævnet med jorden, og Strandparken skød op - igen boliger, hvor der var hotel.

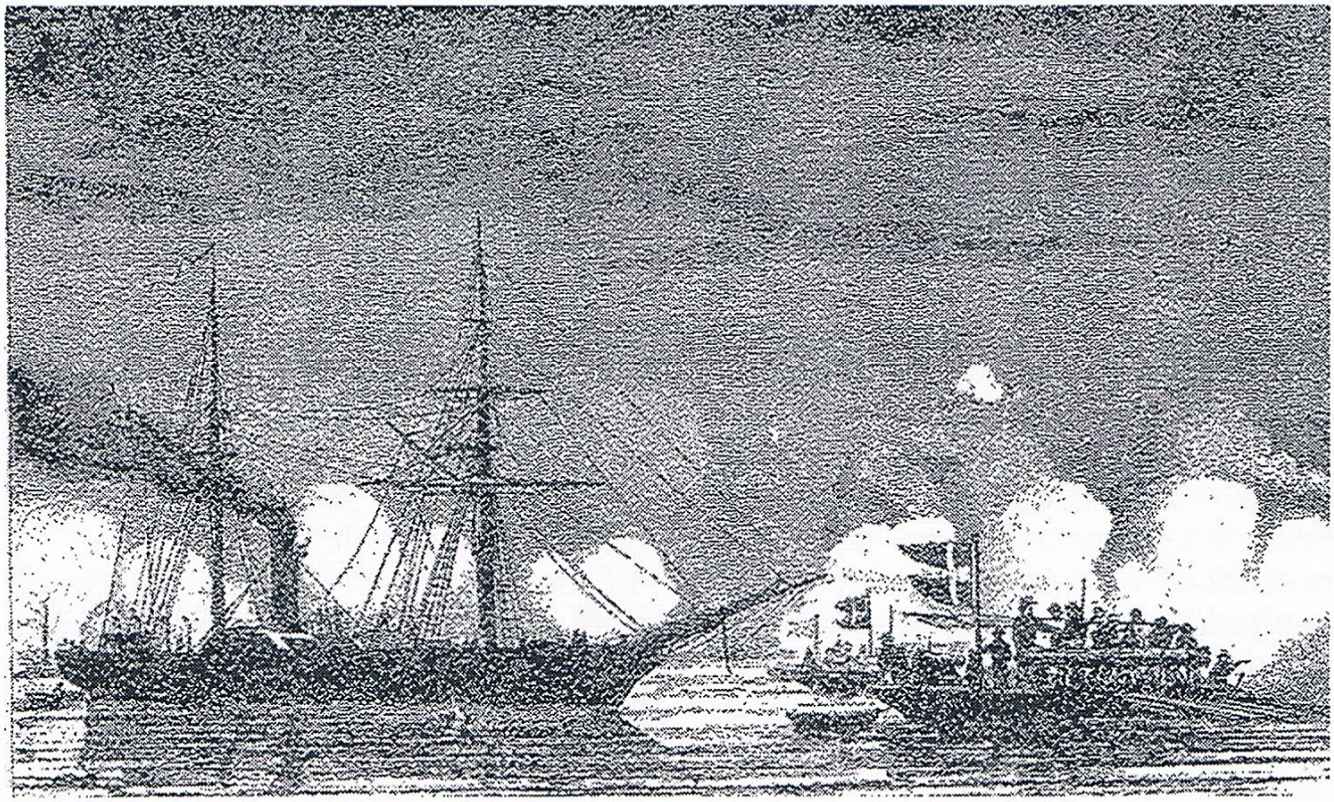

Stribs bombardement 8. maj 1848.

Strib Handels- og Håndværkerforening indviede i 1998 en mindesten for bombardementet af Strib i 1848. Den står ved Nordenbro.
Hvad ligger der bag historien om dette bombardement?

I 1848 var Danmark meget større end det er nu. Det bestod af Kongeriget (til syd for Kongeåen), Nord- og Sydslesvig samt Holsten og Lauenborg. I hele Europa var der på den tid politisk røre. Folket ville have del i magten og en grundlov, der sikrede dem rettigheder.
I Slesvig-Holsten var store dele af befolkningen tyskere, og mange af dem kæmpede for, at Slesvig-Holsten skulle løsrive sig fra Danmark og i stedet blive en stat i forbundsstaten Tyskland.
Den danske regering var villig til at lade Holsten og Lauenborg slutte sig til Tyskland, men hele Slesvig skulle forblive dansk.
Den besked startede et oprør, som førte til treårskrigen 1848-50, som var en borgerkrig mellem danske statsborgere i Kongeriget og Nordslesvig og tysksindede danske statsborgere i Holsten og Sydslesvig. Løsrivelsesbevægelsen fik hjælp af Prøjsen og flere tyske forbundsstater, og derved kom danskerne ud for en tredobbelt overmagt.
Oprørerne og deres allierede besatte det meste af Jylland og indtog Fredericia, som blev rømmet uden kamp. De fremmede tropper blev indkvarteret i byen og Fredericias fæstning - Citadellet- blev besat med prøjsere.

Dansk angreb på citadellet i Fredericia.
Ude på Lillebælt lå en afdeling af den danske flåde under kommando af kaptajn Steen Bille. Han var rasende over, at Fredericia var blevet besat af fjenden, og han lagde planer om at foretage et angreb fra søsiden mod Citadellet , hvor det tyske flag nu til hans forbitrelse vajede. Han bad om hjælp til angrebet fra generalkommandoen i Middelfart, men den ville ikke godkende hans planer. Han besluttede derfor at udføre planen selv med de 7 skibe, han havde kommandoen over.
Tidligt om morgenen d. 8. maj sejlede Steen Billes eskadre mod Fredericia. De blev beskudt fra to kanonstillinger, der lå ved Sandal og besvarede ilden, men sejlede videre. Kl. 7.30 lå dampskibet "Hekla" med tre kanonbåde på hver fløj ud for Citadellet, og begyndte beskydningen af fæstningen. Ilden blev besvaret, dels fra stillinger i Fredericia og dels fra batterierne i Sandal.
Den stærke strøm i bæltet fik de tre kanonbåde på venstre fløj til at drive så tæt på land, at fjenden kunne ramme mere præcist, og flere af de danske matroser blev dræbt og en officer - kaptajn Middelboe - blev såret.
Kl. 9.30 stod arsenalet og de øvrige bygninger i Citadellet i brand. Steen Bille havde planer om at gå i land og fjerne det tyske flag, men da modstanden var for stærk, opgav han planen og trak eskadren ud af kampzonen. Denne batalje havde kostet 6 matroser livet, 7 var hårdt

Flådens bombardement af Fredericia. Der fik alvorlige følger for Strib og Middelfart. (Efter Vilhelm Holst: "Felttogene 1848, 49 og 50")

sårede og 9 matroser samt kaptajn Middelboe blev let sårede.
Selv om kanonbådene havde forsøgt at undgå at ramme Fredericia by, havde nogle kanonkugler forvildet sig ind i byen, hvor nogle kvinder var blevet hårdt såret.

Tyske repressalier.
Straks efter angrebet begyndte de tyske batterier at rette kanonerne mod Strib og Middelfart. I Strib blev Færgegården ramt og begyndte at brænde. Nogle af de små fiskerhuse, som lå ved den nuværende Rolighedsvej, blev benyttet som lazaret for de sårede søfolk, og lægerne var i gang med at behandle dem. For at markere, at der var tale om lazaretter, havde man sat nogle hvide flag op på lange stænger ved husene. Da beskydningen begyndte, måtte man hastigt flytte de sårede. Mange mennesker fra Fredericia var i stor hast flygtet til Fyn, da fjenden nærmede sig, og på Færgegården havde nogle af de velhavende flygtninge deponeret værdigenstande, som de så håbede på var i sikkerhed, til de kunne komme hjem igen. Men desværre blev mange værdigenstande flammernes bytte.
Middelfart blev også beskudt, og flere huse blev skudt i brand, og mange af de forskrækkede indbyggere flygtede ud på landet.

Steen Bille raser.
Steen Bille skrev et rasende brev til den tyske øverstkommanderende, general von Wrangel. Han beskyldte de prøjsiske batterier for at have sigtet efter de hvide flag, som angav, at her var et lazaret, hvor de sårede matroser var under behandling. Desuden var husene blevet skudt i brand længe efter, at kampen om citadellet var slut. Han

hævdede, at det var uhørt, at civiliserede nationer gjorde den slags. Han truede generalen med, at den danske marine var i stand til at tage en grusom hævn mod de tyske kystbyer ved Østersøen, såfremt det viste sig, at det var ham, der havde beordret bombardementet.

General v. Wrangels svar.

General Wrangel svarede, at da de danske krigsskibe havde beskudt Fredericia, som var en by under prøjsisk beskyttelse, så havde han til gengæld - lige mod lige - skudt mod Middelfart, som var besat med danske tropper.

Hans tropper havde ikke bemærket de hvide flag i Strib.

Hvis danskerne gjorde alvor af deres trussel om at hævne sig mod de tyske kystbyer, kunne de være sikre på, at en hel by i Jylland ville gå op i flammer for hvert hus, den danske marine skød i brand i en tysk kystby. *(F.)*

Evald Andersen har *i Fyens Stifts kongelig ene privilegerede Adresse- og politiske Avis samt Avertissementstidende* fundet denne beretning fra d. 9 maj 1848:

" I "Dannevirke" skrives fra Middelfart af 8. ds.:

Den egentlige Hensigt med Kapitain Billes kanonade igaar mod de paa Fredericias Volde og omliggende Bakker værende Batterier skal have været at ødelægge Kastellet og Proviantgaarden (Tøihuset) i Fredericia, for derved at tilintetgjøre denne Fjendens faste Rede, tilligemed alle hans muligen her sammenpakkede Krigsmaterialier og Reqvisiter.

Efter næppe en Times Skydning med Bomber og Kugler, lykkedes det vore Skibe at skyde Ild paa de anførte Bygninger, som efter en Times Forløb laae i Aske.

Fjenden fyrede i den første Time med stor Hidsighed fra alle sine Batterier; senere holdt han betydeligt inde, dog vedblev han nu og da at fyre med enkelte Kanoner lige til vore Fartøier havde afbrændt hine Bygninger og kl. 11 trak sig tilbage mod Middelfart.

Ja, da han nu intet andet havde at udøve sin Forbitrelse imod, beskjød han det lige overfor Fredericia beliggende Strib (en Færgegaard og et halvt Dusin Fiskerhuse). Kl. 11½ tændte en Granat Ild i Færgegaarden, som inden en halv Time laae i Aske.)

Beboerne fra Fredericia havde her en stor Deel Sølvtøi gjemt, hvilket neppe er blevet reddet.

Preussernes Tab kjendes ikke, men maa have været betydeligt.

"Hekla" har faaet 14 Kugler, og Kanonbaadene ere heller ikke slupne fri.

Vore Fartøier have 4 a 5 Døde og 6, efter Andre, 10 Saarede.

I en Efterskrift af Kl. 7 om Eftermiddagen tilføies: Siden vi skrev Ovenstaaende, har Middelfart været udsat for et Bombardement. Omtrent Kl. 5 viste det sig, at Preusserne i nordøstlig Retning bag Snoghøi havde bag et Dige opstillet to Bombe-Kanoner og begyndte ogsaa strax at beskyde Byen.

Indvaanerne bleve i høi Grad alarmerede og have størstendeels flyttet deres Bohave ud paa Marken. Fjendens Bomber have antændt Husene flere Steder, navnlig i Storegaden, hvor det endnu brænder".

Fattiggården "Fælleshåb". Fattig- og arbejdsanstalter på landet.

Af Finn L. Fauk.

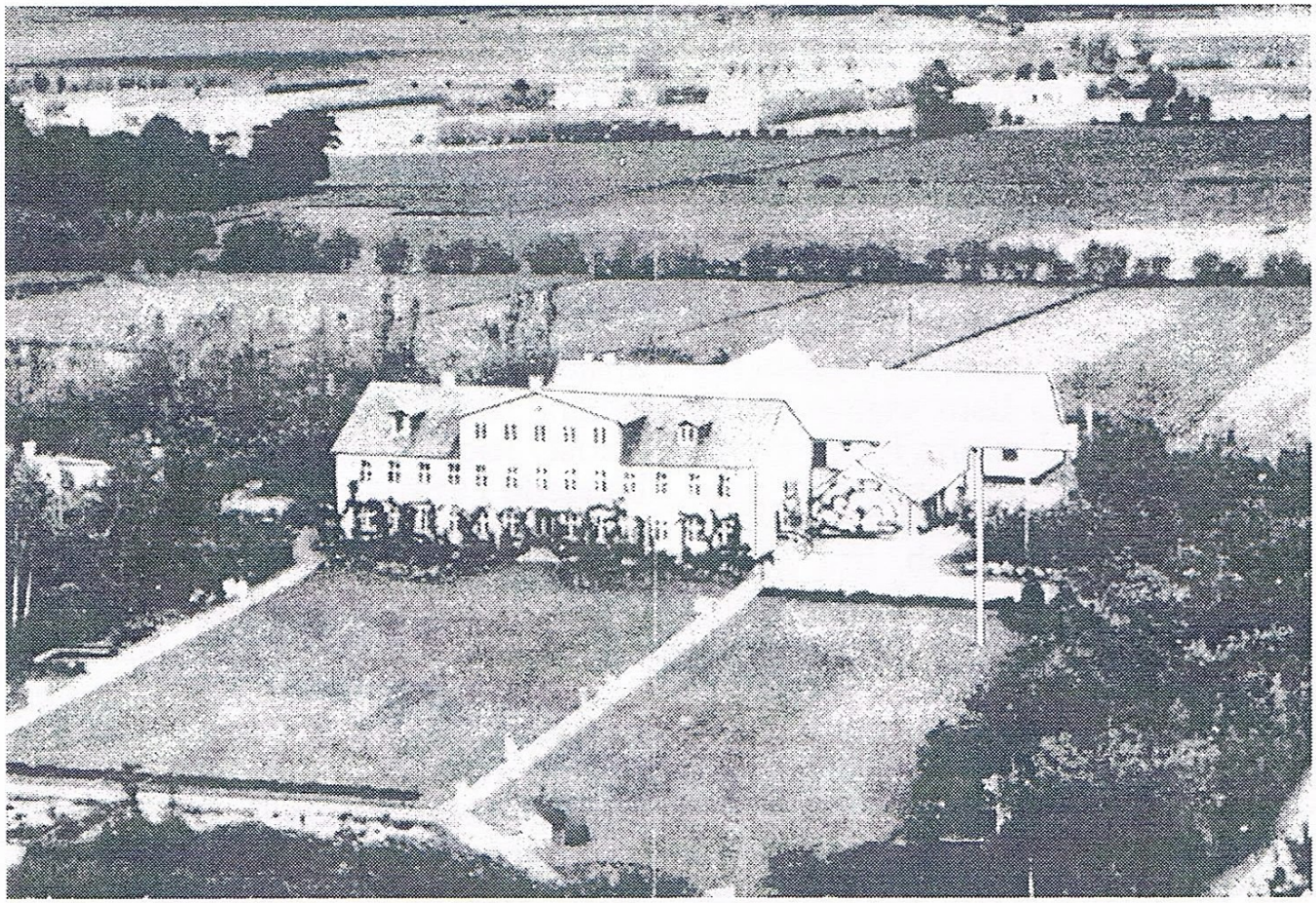
Beslutningen tages.
Den 18. marts 1863 besluttede Vejlby sogneforstanderskab (fra 1867 blev det kaldt for sogneråd), at man nu ville til at arbejde for opførelsen af en fattig- og arbejdsanstalt i sognet. Det var den almindelige mening blandt gårdmændene, at fattigforsorgen var for kostbar, og at man derfor skulle finde andre og billigere måder at løse problemet med de fattige på.

Sogneforstanderen, Niels Jørgensen i Aulby, havde i forvejen været på en orienteringsrejse til Jylland sammen med to andre medlemmer af sogneforstanderskabet. Her havde de beset nogle af de nymodens fattig- og arbejdsanstalter og talt med de stedlige sogneforstandere om fordelene ved at bygge sådanne anstalter.
De fik at vide, at mange af de mennesker, der plejede at ansøge om fattighjælp, var holdt op med at søge, og mange, som hidtil havde boet i fattighuse, var flyttet ud - sandsynligvis af frygt for at blive henvist til fattig- og arbejdsanstalten. Desuden forventede man, at man kunne reducere fattigforsorgens udgifter ved at samle de fattige på en institution og ved at sælge de produkter, fattiglemmerne producerede. Der var nemlig arbejdspligt på de nye anstalter.

Fattiggårdenes historie.
Inspirationen til at bygge fattiggårde kom fra hertugdømmerne, hvor der fra begyndelsen af 1800-tallet blev opført adskillige fattig- og arbejdsanstalter. Ideen bredte sig op i Jylland, og de to sønderjyske sogne Andst og Gjesten ved Vejen byggede i 1841 en fælles fattiggård, som var en efterligning af den arbejdsanstalt, som i 1825 var opført i Døstrup, som ligger mellem Ribe og Tønder.

Omkring 1850 skete der i Danmark en nyorientering af den sociale forsorg. Man ønskede at effektivisere fattigplejen og samle de fattige i institutioner, bl.a. for at opnå stordriftsfordele Der gik en bølge af anlægsfeber gennem sognene, og det fik antallet af fattiggårde til at eksplodere, og fra 1860 voksede antallet af fattiggårde til over hundrede, og i 1879 var det kommet op på 270. Omkring 1885 kulminerede tallet til mellem 350 og 375. De fleste fattiggårde fandtes på Lolland-Falster, i Sønderjylland og på Fyn.
På Fyn blev den første fattiggård oprettet i Ringe i 1863/64.

Stordrift.
Selv om ca. 200 personer i Vejlby sogn fik hjælp fra de fattiges kasse, var antallet af "kandidater" til et fattig- og arbejdshus dog langt mindre. Mange af de fattige, der søgte om hjælp, var kun midlertidigt syge eller uarbejdsdygtige, og andre søgte kun af og til om småbeløb og klarede sig ellers selv og tiggede måske lejlighedsvis, selv om tiggeri

Fælleshåb

var forbudt ved lov. Kun 11 fik det højeste beløb - 1 rigsdaler -, resten deltes om 35 rigsdaler.

Derfor undersøgte forstanderskabet muligheden for samarbejde med de nærliggende sogne, og det endte med, at Vejlby- og Asperup-Roerslev sogne gik sammen om at bygge en stor fattig- og arbejdsanstalt, og man enedes om at placere den ved Bogensevejen i Kustrup så tæt mod Asperup og Roerslev som muligt. (Adressen er i dag Bogensevej 123)

Sogneforstanderskaberne blev enige om, at en anstalt med 30 rum ville være passende. Så var man sikker på, at behovet kunne dækkes, Det var et kæmpebyggeri for de små landsogne. Den originale arkitekttegning over Fælleshåb fattiggård er ved et tilfælde blevet bevaret og findes i "Historiens Hus" i Middelfart.
Ordet "Fattiggård" er et øgenavn, som man brugte i folkemunde. Det rigtige navn for institutionen var fattig-, arbejds- og forsørgelsesanstalt.

Som man kan se på billedet ligner bygningen en gammeldags fabrik. "Fælleshåb" lignede mange af de andre fattiggårde, der blev bygget i samtiden, hvor man søgte at lade tanker om rationalisering og institutionalisering gå igen i stilen. Det ses af den stramme symmetri imellem bygningens dimensioner og placeringen af vinduer og døre. Rumfordelingen er næsten den samme, som man ser på fattiggårdene i Kværndrup og Nr. Lyngelse.

Øverste etage i hovedbygningen var forbeholdt til fattiglemmernes soverum, og der var en lang midterkorridor gennem bygningen.

I underetagen var der en lejlighed til bestyreren, køkken, arbejdsrum og børneværelser. I vestre sidefløj var der flere soverum. Der kunne bo op til 16 personer på en sovesal. Endvidere var der sygestue og et baderum, hvor de nyindlagte lemmer blev afluset og vasket. I sidefløjen var også et særskilt rum til "hensættelse af lig", et krav der blev indført i 1869.

Alle rum var høje og lyse, for man bestræbte sig på at skabe et sted, som var rent og sundt - i modsætning til de usle, usunde boliger, som de fleste fattige havde dengang. Huset var delt i en mands- og en kvindeafdeling. Der blev optaget lån på 22.000 rigsdaler, og det var virkelig mange penge dengang. Murer Anders Petersen fra Ålsbo ved Rørup fik entreprisen på opførelse af bygningerne.

Indvielsen.

5 år senere, d. 1. december 1868 blev den nye fattig- og arbejdsanstalt indviet. Der var kommet mange mennesker for at overvære indvielsen og se den nye anstalt, som fik navnet "Fælleshåb".
Grunden til at fattiggården fik sit navn var, som provst Fønss sagde ved indvielsen, at man havde det fælles håb, at det nye hus skulle give fattige og syge, som ikke kunne klare sig selv, den fornødne pleje, de arbejdsløse, der ikke kunne styre sig selv, skulle her kunne finde et midlertidigt hjem og et fornuftigt arbejde, og børn, der voksede op uden tilsyn, ville her blive bevaret for fordærvelse og finde ly, renlighed og pleje.
"Vi har ikke blot villet lette os selv for byrden ved fattighjælp, men også villet hjælpe de fattige til et roligere, sorgfrit liv for de mange fristelser, de har været udsat for. De, der kan arbejde, skal her kunne finde beskæftigelse til hjælp til deres underhold".
Pastor Melbye sagde i sin tale: "Vi så udgifterne til fattigvæsenet steg år for år, og følte, vi ikke kunne styre vort fattigvæsen så godt, som vi gerne ville. Det er ikke for at spare, at dette arbejde kom til udførelse, det var med et kærligt håb, med venlige tanker, navnlig mod de gamle, svagelige og børnene, at vi skred til dets gennemførelse".

Fattiggården var ingen succes.

På indvielsesdagen var der indskrevet 56 fattige , og det var færre end man havde ventet. "Fælleshåb" blev aldrig fyldt op, og år for år blev antallet af beboere stadig mindre, og det viste sig, at de nye fattig- og arbejdsanstalter ikke blev den succes, man havde håbet.
Den første februar 1870 var der folketælling på Fyn, og der kan vi se, at der var 67 fattiglemmer på Fælleshåb. Ti år senere, i 1880 er tallet nede på 24 lemmer og i 1890 er der kun 19.
En stor del af dem var gamle og affældige landarbejdere og tjenestefolk, som ikke længere kunne forsørge sig selv, og der var også mange børn. Mange af dem var uden familie, da de var forældreløse eller tvangsfjernet på grund af vanrøgt. Også tjenestepiger, der var

"kommet galt af sted", måtte undertiden som den sidste udvej lade sig indskrive på fattiggården, når fødselen nærmede sig.

Ved vintertide steg antallet af beboere, for omrejsende håndværkssvende, landarbejdere, der kun var fæstet for sommerhalvåret og de børn, der havde været i tjeneste på gårdene om sommeren, fyldte op på Fælleshåb. Så snart det blev forår, forsvandt de igen.

Tallene fortæller desværre ikke, at fattigdommen i Danmark blev mindre, men at de fattige ikke ville lade sig indskrive på fattiggården, og derfor gjorde de alt for at undgå det. De, der endte på fattiggården, blev totalt umyndiggjort. For det første mistede de deres stemmeret. Måske betød det ikke så meget for dem, at de ikke kunne stemme, men de blev derved stemplet som uværdige medborgere. De familiære bånd blev kappet over, fordi ægtefæller blev splittet og holdt adskilte på hver sin afdeling. De større børn blev skilt fra deres forældre og skulle leve sammen med en broget flok. Der var både sprittere, åndssvage, sindslidende, tidligere tugthusfanger og omstrejfere. Samtidig mistede forældrene deres forældreret over børnene - den blev overdraget til bestyreren. De måtte ikke eje noget som helst, når de fik fattighjælp, så de få ejendele, de ejede, skulle overdrages til sognets fattigvæsen, når de kom på fattiggården.

Det regnedes for en stor skam at være fattiglem, og det har vist sig at være næsten umuligt at få tidligere beboere på fattiggårde til at fortælle om deres tid på gården. Ingen vil stå frem og indrømme, at de har været fattiglem.

Fordelen ved at bygge fattiggårde.

Sandheden er, at der var tre intentioner og idéer med at bygge de nye fattig- og arbejdsanstalter:

1. Der var stordriftsfordele ved at samle sognets fattige i en institution. Man mente, at de samlede udgifter til fattigvæsenet ville falde, når man kunne forpleje de fattige kollektivt - ("Hvor gryden koger til 10, kan også den 11. mættes"), og når man udnyttede deres arbejdskraft.

2. Fattiggårdene skulle have en afskrækkende effekt, så der blev færre fattige, der skulle forsørges. Man ville opnå, at "arbejdssky, alkoholikere og lign. afholdt sig fra at søge om fattighjælp."

Man sørgede derfor for, at beboerne følte sig ufri. Der var tremmer for vinduerne og pigtråd på murene. og kun hvis man havde opført sig godt, kunne man få tilladelse af bestyreren til at gå uden for anstalten på søn- og helligdage. Kom man for sent hjem, blev man nægtet udgang i et antal uger. Der var arbejdstvang ca. 9 timer om dagen i 6 dage. Der blev håndhævet en skarp kønsdeling, og familierne blev skilt, så faderen boede sammen med drengene og moderen med pigerne.

Der var et meget restriktivt ordensreglement på fattig- og arbejdsanstalten. Det var svært for folk der hidtil havde levet et frit liv, hvor de kunne have deres vaner og særheder i fred, at de skulle indordne sig under en streng disciplin lige som soldater på en kaserne, bede om tilladelse til at gå en tur eller få

besøg, og hvis en af de mange regler blev overtrådt, måtte de finde sig i at blive straffet.

3. Man ønskede at højne levevilkårene for de fattige gennem bedre forplejning og sygepleje. De skulle bo sundt og have rigelig og god mad og en fornuftig beskæftigelse.
Alle var enige om, at de fattige, som uden egen skyld var kommet i nød, skulle hjælpes. Derimod ønskede man at "piske" dem, som man mente var arbejdsduelige men arbejdssky, de drikfældige, de prostituerede, omstrejfere og tiggere.

At det lykkedes, vidner denne udtalelse fra fattiggårdsbestyrer C. L. Børresen i "Vejledning til Oprettelse og Indretning af Fattiggårde" fra 1865 om:
"Den største fordel ved fattiggården kommer måske fra, at anstaltens blotte tilstedeværelse befrier kommunen for en stor mængde uværdige trængende. Så snart grunden blev lagt til fattiggården her, forlod flere sådanne Fattighuset, hvor de hidtil havde haft ophold og gav slip på den hjælp, de havde fået af fattigvæsenet. Da anstalten blev åbnet, blev al hjælp uden for nægtet flere andre løsgængere og uordentlige personer, som siden har ernæret sig selv. Den midlertidige hjælp, som tidligere ofte løb op til flere hundrede daler, er også næsten ophørt, fordi fattiggården afholder folk fra uden nødvendighed at søge om sådan hjælp."

Fattigdom.
Da "Fælleshåb" blev bygget i 1868, var fattigdommen i Danmark stor. Mange af husmændene og daglejerne på landet og arbejderne i byerne levede på sultegrænsen. En undersøgelse fra 1870 viste, at drenge fra gårdmandshjem havde en gennemsnitshøjde på 148 cm., mens husmandssønnerne kun var 143 cm. Årsagen var under- og fejlernæring.

Datidens godsejere, gårdmænd, håndværksmestre og fabrikanter mente, at "folk" ikke behøvede ret meget for at opretholde livet. Udbudet af arbejdskraft var stor, og hvis en arbejder krævede mere i løn, blev han fyret; der var altid en anden, der ville afløse ham.

Landarbejderne levede under forhold, hvor den mindste slinger i valsen medførte nød og sult. Sygdom eller arbejdsløshed - selv i en kort periode- bragte mange familier under sultegrænsen. Børnene blev så sendt rundt på gårdene for at tigge lidt mad sammen. Hvis man kunne finde et arbejde som vogterdreng eller gåsepige til børnene, behøvede de ikke at spise hjemme, og der blev lidt mere til de andre. Mange familier måtte klare sig med rugbrød, kartofler og skummetmælk.
Var man så uheldig at komme ud for en arbejdsulykke og blive langvarigt syg eller invalideret, fik man jo ikke løn og der var selvsagt ikke noget, der hed forsikring, så der var kun den udvej at henvende sig til sognerådet og bede om hjælp.
Denne hjælp bestod indtil ca. 1870 af tildeling af livsfornødenheder: korn, mel, brød og gryn samt brænde og tørv. Sognerådet udliciterede bagningen af brød til den lavestbydende bager, og det var

Maleren Jens Birkholm malede dette maleri fra fattighuset i Fåborg i århundredets begyndelse. Han kaldte det: "Til bords".

sjældent det bedste mel, brødene til de fattige blev bagt af.
Gårdmændene skulle levere noget af deres korn til fattigvæsenet, og naturligvis var det heller ikke det bedste, der blev afleveret.

Man kunne også blive sendt "på omgang". Enker, gamle svagelige mænd, åndssvage og sinker fik efter en fastlagt turnus husly og føde på gårdene. Hvis de var i stand til det, blev de sat til at arbejde for føden, og efter en periode blev de kørt hen til den næste gård, som skulle huse dem.
Også børn kunne bortliciteres til arbejde på gårdene. Den, der ville nøjes med den mindste plejeløn, drog hjem med barnet. Der var familier, som prøvede at klare sig for den beskedne plejeløn, så de slap for at bede om fattighjælp.

Dagligdagen på fattiggården.
Alle fattiggårde havde et ordensreglement med detaljerede bestemmelser for livet på anstalten. Regulativerne var i reglen enslydende, da sognerådene blot kopierede regulativet fra de bestående fattiggårde, når de skulle udfærdige et reglement til deres egen, nyoprettede fattiggård.

Dagen begyndte allerede kl. 5.30 om morgenen fra d. 1. april til 1. oktober. I vinterhalvåret begyndte man en halv time senere (evt. ved daggry.)
Alle, der var i stand til det, skulle rede sin seng og tømme sin "kam-

merpotte". Morgentoilettet foregik i spisestuen, hvor der var nogle vandfade og kander, som lemmerne kunne bruge. Derefter spiste man morgenmad - øllebrød.

Når det var gjort, begyndte arbejdet. Nogle arbejdede i det landbrug, der hørte til anstalten, andre arbejdede i husholdningen eller hjalp med plejen af de svageste gamle. Nogle skulle hugge brænde, rengøre indendørsarealerne og feje gårdspladsen. Atter andre arbejdede med at producere koste, karskrubber, måtter og limer.(riskoste), der kunne sælges. Nogle kvinder kartede, spandt eller strikkede og syede.

Midt på formiddagen fik lemmerne mellemmad, der bestod af et stykke brød med smør og en pægel øl, og kl. 12 blev der spist middagsmad.

Kl. 13.30 begyndte arbejdet igen, og det varede til kl. 19, kun afbrudt af mellemmad ud på eftermiddagen. De gamle fattiglemmer, der opførte sig godt, fik her mulighed for at få en kop kaffe med mælk og sukker og to tvebakker i stedet for mellemmaden.

Det var tilladt at tale sammen under arbejdet, men opsynspersonalet påtalte uanstændigt og sjofelt sprog og bemærkninger, der krænkede andre. Det var også forbudt at synge eller føre højrøstet tale. Var der optræk til klammeri, kunne opsynet indberette dem, der var indblandet til bestyreren, som så idømte dem en straf.

Efter endt arbejde blev der spist aftensmad, og derefter var der fritid, hvor lemmerne kunne opholde sig i spisestuen eller på gårdspladsen. Soverummene måtte ikke benyttes i dagens løb. Kl. 21 skulle alle ligge i deres senge, og der skulle være ro.

Søn- og helligdage.
På søn- og helligdage var der ikke pligtigt arbejde, bortset fra det, der skulle bestilles ved den daglige husholdning. Kirkegang var frivillig, men personalet opfordrede kraftigt lemmerne til at gå i kirke, for man håbede på, at det ville styrke deres moral.

Linned og håndklæder blev skiftet hver søndag morgen, lagnerne hver 4. uge. Sengehalmen blev fornyet, og sengeklæderne blev luftet hver 2. måned.

Lemmerne kunne få besøg af familie eller venner, men det krævede særlig tilladelse af forstanderen eller sognerådet.
De lemmer, der havde opført sig upåklageligt i ugens løb kunne få udgangstilladelse, så de kunne tage til byen om eftermiddagen. De skulle altid have en papbrik med anstaltens navn på sig, og den skulle fremvises på forlangende. På de fleste fattig- og arbejdshuse måtte der ikke indføres eller nydes alkohol. På "Fælleshåb" var det anderledes. Vi kan se af fattiggårdens regnskab, at man der solgte kaffe og brændevin til lemmerne. I 1871 blev der solgt kaffe for 30 rigsdaler og brændevin for 40 rigsdaler og 10 skilling. Lemmerne fik en ringe betaling for deres arbejde, hvis de var meget flittige, og derved fik de mulighed for at købe lidt ekstra.

Fritiden brugte man til kortspil, hyggesnak og sladder, og mange forsøgte at få kontakt med det andet køn gennem ståltrådshegnet mellem mands- og kvindeafdelingen. Skænderier og slagsmål kunne man ikke undgå en gang imellem. Blev noget af inventaret ødelagt under tumulten, blev de ansvarlige dømt til at betale skaden af deres arbejdspenge. Kunne opsynspersonalet ikke finde gerningsmanden til skaden, blev alle, der havde været til stede da skaden skete, dømt til i fællesskab at betale erstatningen.

Straffe

Hvis reglementet og husordenen blev overtrådt, kunne man idømmes følgende straffe:

1. Advarsler eller irettesættelser.
2. Nægtelse af udgang.
3. Fratagelse af enkelte dages varm middagsmad eller en del deraf.
4. Fratagelse af smør på brødet i nogen tid.
5., Arbejde om søndagen og enligt arbejde.
6. Erstatning af anrettet skade af fortjente arbejdspenge.
7. Indespærring, arrest eller tvangs-arbejde.

Spisereglement.

Man må sige, at kosten var rigelig og god på fattig- og arbejdsanstalterne, langt bedre end den beboerne var vant til.

Her er et eksempel på et spisereglement, som man kunne finde i mange sogne:

Søndag: 1 pot fersk suppe og 5 lod kød uden ben med kartofler og grønt.

Mandag: Torsk og kartofler med sennep og smør eller: (når torsk er for dyrt): Vælling og Kartofler.

Tirsdag: 1 pot ærter og 4 lod flæsk uden ben.

Onsdag: Vandgrød og Torsk eller Grød og Kartofler samt ½ pot øl.

Torsdag: 1 pot hvidkålssuppe og 5 lod saltet kød.

Fredag: 1 pot kål eller ærter og 4 lod flæsk.

Lørdag: Grød og Finker samt ½ pot øl.

Hver lørdag får alle desuden 7 pund brød (til hele ugen).

Om morgenen, før arbejdet begynder og om aftenen efter fuldendt arbejde: ½ pot varm øl. (Man kunne så lave en slags øllebrød)

Om formiddagen gives 1/4 times frihed til at spise frokost.

Om eftermiddagen gives 1/4 times frihed til at spise mellemmad eller vesperkost.

Åndssvageforsorgen overtager "Fælleshåb."

I 1891- 92 kom der en ny fattig- og alderdomsstøtteleslov. Den fik konsekvenser for fattiggårdene, fordi mange fattige og gamle nu fik mulighed for at klare sig selv, og derfor hurtigt flyttede fra fattiggårdene. Antallet af fattiglemmer faldt stærkt, og mange fattiggårde blev derfor nedlagt. Mange steder lod man de lemmer, der ikke følte, at de havde kræfter til at skabe sig en ny tilværelse uden for fattiggården, blive boende der til de døde, og ellers brugte man den til alderdomsasyl eller til husvilde.

Sådan gik det også for "Fælleshåb, men d. 6. november 1936 blev alle

bygninger med tilhørende landbrugsjord overtaget af Åndssvageforsorgen. Den skulle nu være hjem for 60 psykisk udviklingshæmmede piger fra Sjælland.

I 1980 overtog Fyns Amtskommune "Fælleshåb" og lavede en boinstitution til 36 klienter. I 1986 blev den ene afdeling ombygget til små lejligheder, hvor 3-4 personer kunne bo sammen. Den skulle rumme 11 svært handicappede beboere. Der skulle i alt være plads til 24 på "Fælleshåb", og samtidig skulle der være plads til et daghjem for psykisk udviklingshæmmede fra omegnen.

Den sidste bestyrerkone på "Fælleshåb".

Der findes kun få beretninger om livet på fattiggårdene, for der er ikke mange forfattere, der har brugt emnet i deres forfatterskab. Men på egnsmuseer kan man få et godt indtryk at tilværelsen på fattiggårdene. I Svendborg findes et fremragende museum i den tidligere fattig- og arbejdsanstalt.

Det lykkedes både lokalhistorikeren Johnny Wøllekær og museumsinspektør Maria Rytter at få et interview med Ellen Jensen, der sammen med sin mand, Niels Laurits, var bestyrerpar på Fælleshåb i 1929-36. Her fortæller hun om mange skæbner på fattiggården.

....."Vi havde en pige engang. Hun kom med et barn, der var næsten nyfødt. Hun var der en tid, men så løb hun derfra og lod barnet ligge. Hun havde bare lagt dåbsattesten på barnet og var gået.
Senere kom hun tilbage og hentede barnet.

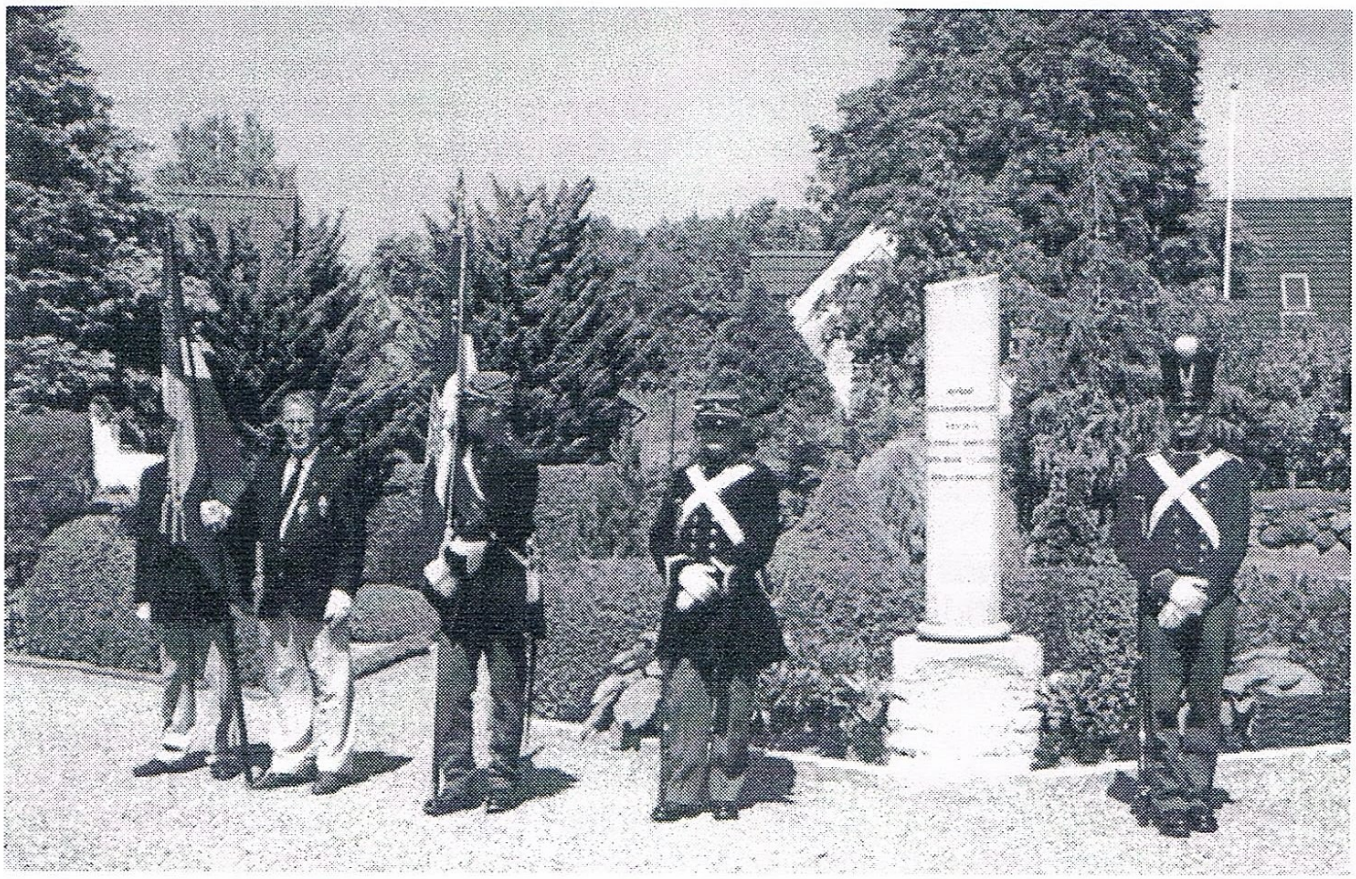
..... Så var der en anden, der også havde et spædbarn. Hun var der sammen med sine forældre. Da barnet skulle døbes, ville præsten hverken have hende, eller hendes forældre med. Barnet var jo uægte, forældrene var omstrejfende, og pigen var "allemandspige". Men her ville præsten altså hverken have moderen eller hendes forældre med i kirken. Ja, så måtte min mand og jeg af sted med barnet.

..... Beboerne havde det jo faktisk godt der, for de fik jo deres gode forplejning. De havde lægetilsyn regelmæssigt. Det var gammeldags, da vi kom. Der var altså indlagt centralvarme, men der var ikke indlagt elektrisk lys, da vi kom. De havde små tællelamper, som de gik rundt med. Der var halm i alle sengene.

Så var der hvidskurede gulve over det hele med sand på. Der var mange lopper, den første tid, vi kom der. Men efterhånden fik vi altså skuret gulvene og ferniseret dem, så kom vi af med lopperne i alle fald."

Kilder:

Henrik M. Jansen og Otto Jonasen:" Fattiggården".
Hans Lyngby Jepsen: (Faderen var forstander på arbejdsanstalten i Ålborg) "Den blinde vej " og " Til Andrea"
Aage Petersen: "Den ærede fattiggård" fra: Vejlby minder, virke og tro.
Johnny Wøllekær: Fattiggården på Fyn.
Maria Rytter: Foredrag i V.S.L.F. d. 22. sept. 1997: Fattiggårde på landet. Afskrift v. Otto Hansen.

Krigsmindemærket på Vejlby kirkegård.

Hvert år den 15. juni nedlægger soldater fra Fredericia kasserne en krans ved mindesøjlen på Vejlby kirkegård. De er iført originale uniformer fra krigen 1848-50.

Ordningen kom i stand på foranledning af Vejlby-Strib Lokalhistoriske Forening, som gennem Kirsten Fauk i flere år havde anmodet Fredericia garnisons kommandant om, at de døde på Vejlby kirkegård blev hædret på samme måde som andre faldne krigere fra 6. juli-slaget er blevet det i mange år.

Men hvem er det, der er begravet i fællesgraven på Vejlby kirkegård ?

Johannes Rasmussen har fundet denne artikel
Lille Belts Tidende
eller Middelfart Avis
den 24. Februar 1858.

Igaar fandt en særdeles smuk Høitidelighed Sted paa Veilby Kirkegaard, ca. ½ Miil herfra Byen, idet der afsløredes en ved Indsamling blandt Veilby Sogns Beboere bekostet Mindestøtte over nogle i 1849 faldne Soldater, som ligge begravede der.

Høitideligheden begyndte om Formiddagen efter endt Gudstjeneste, da en betydelig Mængde Mennesker, hvor iblandt mange fra de omliggende Sogne, samledes paa Kirkegaarden, hvor Hr. Pastor Clausen i et smukt Foredrag viede de faldne et Mindets Ord.

Veilby Sogns Beboere have ved det af den ved frivillige Bidrag bekostede Mindesmærke over en deel i 1849 paa deres Kirkegaard begravede Soldater, frembaaret et smukt Vidne om den Kjærlighed, hvormed ogsaa de mindes dem, der stred og faldt i den sidste Kamp mod Tysklands Anmasselser.
Mindesmærket, der er opstillet ved Kirkens vestlige Ende, paa en Gravhøi af c. 2 Alens Høide, bestaaer i en afbrudt rund Sandstens-Søile, der hviler paa et med Slyngplanter i Basrelief udført Fodstykke; Søilen hæver sig c. 14 Fod over Kirkegaarden og er ligesaa smuk, som dens indskrivt er simpel og prunkløs:

MINDE
OVER SAAREDE KRIGERE
FRA 1849
HVIS SMERTE DØDEN LØSTE
OG HVIS BEEN TILSAMMEN
HVILE I DENNE GRAV

Da det Søndagen i Forveien var bleven forkyndt fra Prædikestolen, at den høitidelige Afsløring vilde finde Sted Søndagen den 21de Febr. havde en betydelig Mængde Mennesker indfundet sig; flere unge Piger medbragte friske Kranse, som de henlagde paa Høien ved Foden af den tilslørede Støtte, før de gik ind i Kirken. Efter endt Gudstjeneste, under hvilken den rummelige Kirke var propfuld, samledes man paa Kirkegaarden, hvor en med Tæpper og Grønt smykket Talerstol var opreist. Efter nogle faa indledende Ord blev Sløret taget bort, hvorpaa Hr. Pastor Clausen med hjertelige Ord mindede om dem, der hvile i Høien, og nedbad Himmelens Beskyttelse og Hjælp om nye Farer skulde hjemsøge vort elskede Fædreland og dets folkekjære Drot. I mange et Øie perlede en Taare, der vidnede at Ordet naaede Hjertet. Efter Talen sang man Kingos smukke Psalme: Bo hos os, o Gud, i Naade.....
- Committeen, der har foranstaltet Indsamlingen og bragt Sagen flere Offre, bestod af Sogneforstanderskabets Formand Gaardmand Hans Jørgensen, i Røile, Gaardmændene Lars Mortensen af Aulby Mark og Niels Olsen af Staurby, samt Smed Mads Nielsen af Veilby, hvilke tre sidste vare Vaabenfæller under Krigen. Hr. Pastor Clausen og hans Familie havde gjort Alt, for at give Festen sit smukke og høitidelige Præg. - Fordi vi vide, at det vil glæde Frænder og Venner at erfare Navnene paa dem, hvis Minde her er hædret, hidsætte vi her en Liste, med Tilføiende, at Alle ere døde paa Lazarethet paa "Billeshave" i 1849, navnlig under og efter Belejringen af Fredericia:

Lars Madsen Høien, 6te Batallions 1ste Compagni Nr 133
Hans Frandsen Lyngby, 4de Batteri Nr. 79
Niels Madsen Nørre Farstrup, 8de B. 3die Cp.184
Frantz Puzi, Underofficier af 6te Reserve- B. 3die (?) Cp.9
Lund, Artillerist, 1ste Batteri Nr.1
Christian Poulsen Tvermose, 4de R-B. 2det Cp.274
Frederik Hansen Lysgaard, 5te R-B. 2det Cp. 107
Lille-Binderup, 6te R-B. 1ste Cp. 150
Niels Sørensen Sporuphuse, 1ste Reserve-I-C. 2det Cp.78

Borsholdt, 6te R-B. 3die Cp. 56
Søby, Forstærknings-Batteriet 160
Rasmus Sørensen Roch Lyngaa, 1ste I-C. 1ste Cp.158
Søren Andersen Meilby 5te R-B. 4de Cp.147
Jørgen Nielsen Gamborg, 5te B. 4 Cp.54
Menig Peder Jensen fra Vindinge ved Veile.
Belum, Officiers-Oppasser, 6te R-B. 1ste Cp.
Volling, 5te Forstærknings-B. 2det Cp.202
Aborre, 4de F-B. 1ste Cp.112
Søren Ernst Tjørnelunde, 2den F-B. 1ste Cp.254
Johan Carl Hansen Kjøbenhavn, 3die B. 2det Cp.214
Grene, Undercorporal, 2den F-B. 3die Cp.25
Peder Jørgensen Marbjerg, 1ste R-I-C. 3die Cp.162
Nørbek, 11te 4de Cp. 184
(En unævnt Menig af 6te Bataillon, som døde i Veilby under Transporten fra "Billeshave" til Lazarethet i Bogense).
Malling, 8de B. 3die Cp. 35
Skjærup, 1ste R-I-C. 3die Cp.149
Niels Jochumsen, 2det Jægercorps Menig Vindeby
Hans Jensen, Middelfart, 6te Bataillon
Fangel, 1ste F-B. 4de(?) Cp.137
Haabefuld, 1ste R-I-C. 3die Cp.191
Jens Jensen Sandby, Espingolbatteriet 90
Helsted 8de B. 2det Cp.151
Bogense F-I-C. 1ste Cp.176
Lystrup, 2det J-E 1ste Cp.16
Oværmeløse, 2den lette B. 2det Cp.138
Hader, 3die Insurgent-Jægercorps 1ste Cp.213
Harested, 2den lette B. 2det Cp.68
Hulby, 5te Batteri 41
Stuby, 2det J-Cp. 3die Cp.132
Niels Jensen Abildtrod, 3die J-Cp. 72

Fra de gamle aviser.

Af *Johannes Rasmussen.*

Middelfart Avis.
den 4de April 1859.

I forrige Uge anmeldte Sognefogeden i Staurby at der paa Veien mellem Veilby og Aulby var forøvet Uordner, idet der en Nat kort iforveien af Kaade eller ondskabsfulde Mennesker var henslængte endel Gjenstande paa Kjørebanen, saasom Gjærdsel, Stænger, et Piletræ, Ledde og Ledstolper osv. ligesom der fra en Stenkiste var opbrudt en Dæksten.

Ved personlig at undersøge Sagen paa Stedet lykkedes det Herredsfogeden at opdage Gjerningsmændene: et Par unge Tjenestekarle, af hvilke den ene, der tidligere er straffet, foreløbig er taget i Forvaring. Det er destoværre atter Brændeviinsfylderi, som er den egentlige Skyld i disse Exesseer, der dog heldigvis ikke har foranlediget nogen Ulykke for Veifarende.
En del unge Mennesker og Børn var nemlig Natten til næstforrige Fredag rendte hjem fra et Besøg i Veilby, hvor der formodentlig er blevet "slået til Søren" og havde underveis faaet den besynderlige Lyst at improvisere Barikader. De to voxne Hovedmænd for Optøierne ville ikke havt noget Ondt isinde med deres Kaadhed, ligesom de ikke heller have tænkt sig, at nogen Ulykke kunde fremkaldes derved. De havde begge nydt for meget Brændeviin.

FORENINGENS ARRANGEMENTER I 2006.

Søndag den 17. september

Afgang Superbrugsen, Strib kl. 13.00 og Aulby skole kl. 13.15

Udflugt til Give-egnens museum, Give

Årets udflugt går til Give-egnens museum. Museet er bygget op omkring en hedegård med gårdsplads, stuehus, stald og lade. Her fortælles om datidens landbrug og det varierende arbejde på gården, fra tørvegravning til husets sysler.
Der er også en udstilling, der viser en gammel skolestue, et historisk køkken og forskellige tekstiler.
Rundvisning af en medarbejder.
Deltagelse: Kr. 75,00 – vi drikker kaffe undervejs – for egen regning. Tilmelding til bestyrelsen.

Mandag den 27. november
Kl. 19.30
Strib Idrætsefterskole

GENERALFORSAMLING
Hospitaler og Skt. Jørgensgårde

De middelalderlige sygdommes. Museumsinspektør Jakob Tue Christensen, Odense, kommer og fortæller om sygdomme og disses behandling i middelalderen.
Denne historiske periode bliver ofte beskrevet som en mørk periode i vores historie, men det er en alt forenklet beskrivelse.
Det er den historie vi denne aften skal høre.